ئینستتیوتی پەی بۆ پەروەردەو گەشەپێدان

PAY

سندوقی نیشتمانی بۆ پاڵپشتی دیموکراسی

NED

راپۆرتی
چاودێریی و هەڵسەنگاندنی کارەکانی پــەرلەمانــی کــــوردستان

خولی چوارەمی پەرلەمان- خولی گرێدانی ساڵی چوارەم

(١ ی ئەیلولی ٢٠١٦ تا ٢٨ ی شوباتی ٢٠١٧)

راپۆرتی حەوتەم

٭- ئینستتیوتی پەی بۆ پەروەردەو گەشەپێدان (PAY) رێکخراوێکی ناحکومیی کوردستانییەو لە (٢٠١٣/١١/٢٨) بەفەرمی لە فەرمانگەی رێکخراوە ناحکومییەکان تۆمار کراوە و لە کانونی یەکەمی ساڵی ٢٠١٣ەوە دەستی بە چالاکیەکانی کردووە.

٭- پرۆژەی چاودێریی پەرلەمانی کوردستان: پرۆژەیەکە لە سەرەتای خولی چوارەمی پەرلەمانی کوردستانەوە دەستی پێ کردووە. ئێستاش بە هاوکاری سندوقی نیشتمانی بۆ پاڵپشتی دیموکراسی (NED) ئەم پرۆژەیە جێبەجێ دەکات.

ستافی کاری پرۆژە

سەرپەرشتیاری پرۆژە:

د. سەروەر عەبدولڕەحمان عومەر

بەڕێوەبەری پرۆژە:

بابان جەعفەر حەمە

رێکخەری پرۆژە:

دڵپاك زرار ئەسعەد

بەڕێوەبەری ماڵپەڕی روانگەی پەی:

ئارێز دارا حەفید

ژمێریاری پرۆژە:

ئیبراهیم حەسەن ئەحمەد

لیژنەی هەماهەنگی و بەدواداچوون:

م. ساکار عەزیز رەشید

م. محەمەد کەریم ئەحمەد

ناونیشان: سلێمانی – شەقامی سالم – باڵەخانەی لوارا – نزیك پردی خەسرەو خاڵ
تەلەفۆن: 07701564576 – 07701465733- 0533196798
ئیمەیڵ: payinstitute@gmail.com- sarwary74@yahoo.com -
فەیسبوك: facebook.com/pay-institute
ماڵپەر: www.payied.org

PAY INSTITUTE
For Education & Development

مافی بڵاوکردنەوەی ئەم ڕاپۆرتە پارێزراوە بۆ ئینستتیوتی پەی بۆ پەروەردە و گەشەپێدان - ٢٠١٧

ئینستتیوتی پەی لە ٢٦ ی تشرینی دووەمی ٢٠١٣ مۆڵەتی ژمارە (١٤٠٦) لە فەرمانگەی ڕێکخراوە نا حکومییەکاندا وەرگرتووە

ناوەرۆك

پێشەكی	٥
هەڵسەنگاندنێكی رەوشی پەرلەمان لە ماوەی خولی پایزەدا	٧
لیژنەكانی پەرلەمانی كوردستان	٨
خشتەی (١) پوختەی كاری پەرلەمان لە ماوەی خولی پایزەدا	٩
تێبینیەكان لەسەر خولی پایزەدا	١٠
ئەو دەستانەی پەیوەستن بە پەرلەمانەوە	١٢
یەكەم: دیوانی چاودێری دارایی هەرێمی كوردستان	١٢
دووەم: دەستەی سەربەخۆی مافی مرۆڤ لە هەرێمی كوردستان- عێراق	١٦
سێیەم: دەستەی گشتی لە هەرێمی كوردستان بۆ ئەو ناوچانەی ناكۆكیان لەسەرە	١٨
چوارەم: دەستەی گشتی دەسپاكیی هەرێمی كوردستان – عێراق	١٩
پێنجەم: كۆمسیۆنی باڵای سەربەخۆی هەڵبژاردن و راپرسی	٢٢
شەشەم: یاسای مافی دەسكەوتنی زانیاری لە هەرێمی كوردستان – عێراق	٢٤
هەرێمی كوردستان: دورگەیەكی دیموكراسی ... ساڵ و نیوێك بێ پەرلەمان	٢٧
ئە نجام	٣٣
راسپاردەكان	٣٥
پاشكۆ: (١) پوختەی كاری پەرلەمان لە سەرەتایی دەست بەكاربوونیەوە تا ئیستا	٣٦
پاشكۆ: (٢) نوسراوی پەی كە ئاراستەی بەرێز جێگری سەرۆكی پەرلەمان كراوە	٣٧
پاشكۆ: (٣) نوسراوی بەرێوەبەرایەتی گشتی دیوان كە ئاراستەی ئینستتیوتی پەی كراوە........	٣٨
پاشكۆ: (٤) نوسراوی بەرێوەبەرایەتی گشتی دیوان كە ئاراستەی ئینستتیوتی پەی كراوە و نەدانی زانیاری رادەگەیەنن	٣٩

ڕوانگەی پەی بۆ چاودێری پەرلەمانی کوردستان

www.payied.org

لەم وەرزەی کارکردنەدا ڕوانگەی پەی کاری کرد لەسەر ئاستی سەرجەم خولەکانی پەرلەمانی کوردستان کە ژمارەیان چوار خولە، سەرجەم (سیڤی ئەندامان و سەرۆکایەتی، یاساکان، بڕیارەکان، لیژنە کاتیەکان و هەمیشەییەکان) دانراوە، لەسەر ئاستی خولی چوارەمیش (٢٠١٣– ٢٠١٧) (لیژنە کاتیەکان، لیژنە هەمیشەییەکان، سیڤی ئەندامان و سەرۆکایەتی، فراکسیۆنەکان، بەرنامەی کار، پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان، ڕەشنووسی دەستوری کوردستان، دەستووری عێراق) دانرا، بۆ بەدەست هێنانی ئەم زانیاریانەی سوود لە ماڵپەڕی فەرمی پەرلەمان وەرگیراوە، بەڵام کۆمەڵێك بەشی تازە زیاد کراوە کە تا ئیستا نە لەماڵپەری فەرمی پەرلەمان و نە لەهیچ ناوەندیکی تری توێژینەوە و میدیا بەو شێوەیە کاری لەسەر نەکردووە:

١. **ئامادەنەبوونی ئەندامانی پەرلەمان لەدانیشتنەکانی پەرلەمان:** بۆ ئەم کارە خشتەیەك دروستکراوە بۆ هەر دانیشتنیك و ناوی ئامادەنەبوانی تیادا بڵاوکراوەتەوە لەگەڵ هۆکاری ئامادەنەبوونی، پاشان بە پێی خولی گرێدانەکان ڕێکخراوە.

٢. **ڤیدیۆی دانیشتنەکانی پەرلەمان:** ماڵپەڕی فەرمی پەرلەمان و پەیجی فەرمی پەرلەمان لە یوتوب ژمارەیەکی کەم دانیشتنی لەسەر دانراوە، بەڵام ڕوانگەی پەی سەرجەم دانیشتەکانی پەرلەمانی بە ڤیدیۆ بڵاوکردۆتەوە.

٣. **هێڵکارییەکان:** ئەم بەشە کۆمەڵێك زانیاری بە گرافیك تێدایە لەسەر خولی چوار: (فراکسیۆنەکانی پەرلەمان و ژمارەی دەنگەکانیان، پێکهاتەی پەرلەمانی کوردستان لەڕووی نەتەوایەتییەوە، پێکهاتەی پەرلەمانی کوردستان لەڕووی تێکرای تەمەنی ئەندامانەوە، پێکهاتەی پەرلەمانی کوردستان لە ڕووی جێندەرییەوە، پێکهاتەی پەرلەمانی کوردستان لەڕووی ئاستی خوێندن و بروانامەوە، پێکهاتەی پەرلەمانی کوردستان لەڕووی ئاینیەوە، دابەش بوونی ژمارەی ئەندامانی پەرلەمان بەپێی پارێزگاکان، دابەش بوونی ژمارەی ئەندامانی پەرلەمان بەسەر پارێزگاکان بەپێی فراکسیۆنەکان، دابەشبوونی کورسیەکانی پەرلەمان لە پارێزگاکان بە سەر حزبەکاندا).

٤. **پەیوەندیدکردن بە ئەندامی پەرلەمانەوە:** لەم بەشەدا لیستێك ئامادە کراوە بەپێی فراکسیۆنەکان، (ژمارەی تەلەفون+ ئیمەیل+ فەیسبووك) دانراوە.

٥. **بیرورا:** لەم بەشەدا ئەم وتارانە دانراوە کە ئەندامانی پەرلەمان و کەسانی تر لەسەر ڕەوشی پەرلەمان دەریان بڕیوە.

٦. **پەرلەمانی کوردستان لەمیدیاکاندا:** سەرجەم ئەو کارانەی لەسەر پەرلەمانی کوردستان دەکرێت لە میدیای کوردی لەم لینەکەدا دادەنرێت، لە ئیستا لەژێر کارکردندایە.

٧. **بڵاوکراوە دەربارەی کاری پەرلەمان:** ئەم بەشە سەرجەم ئەو بڵاوکراوە کوردیانە لە خۆ دەگرێت کە لەسەر کاری پەرلەمانی هەن و لە ئیستادا لەژێر کارکردندایە.

٨. **بڵاوکراوەکانی پەرلەمانی کوردستان:** ئەم بەشە سەرجەم بڵاوکراوەکانی پەرلەمانی کوردستان دادەنیت و لە ئێستادا لە ژێر کار کردندایە و ژمارەیەك بڵاوکراوەی پەرلەمان دانراوە .

پاش تەواو کردنی بەشی کوردی، کار لەسەر بەشی عەرەبی ماڵپەرەکە دەکرێت و لە داهاتووشدا کار دەکرێت بۆ زیادکردنی زمانی ئینگلیزی .

پێشەکی

سەختی قۆناغی سیاسی و ئابووری هەرێمی کوردستان گەیشتۆتە ئاستێك کە بڕستی لە کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان بڕیوە، قەیرانی دروستکراوی ئابووری لە ساڵی ٢٠١٤ وە خەڵکی هیلاك کردووەو دابینکردنی بژێویی ژیان و نەبوونی کار و لاوازی بازاڕ و گرانی شتومەك و زیادبوونی باجەکان لەلایەن حکومەتەوەو بڕین (پاشەکەوت)ی موچە قورساییەکی زیاد لەپێویستی دروستکردووە. لەلایەکی ترەوە دڕدۆنگی هێزە سیاسیەکان لەهەمبەر یەکترداو نەگونجانیان بەیەکەوە، پەکخستنی پەرلەمان و بەدوای ئەودا شەلەلی حکومەت و دامودەزگا فەرمیەکانی و دروستبوونی بۆشایی سیاسی لە کۆمەڵێك بواردا بۆتە مایەی ئەوەی کە جەماوەر بێ ئومێد بێت لە هێزە سیاسیەکان و متمانەی بە هەڵبژاردن و پرۆسەی دیموکراسی نەمێنێت لەم هەرێمەدا و پەکخستنی پەرلەمان و ڕێگری کردن لە سەرۆکەکەی لەلایەن گروپێك چەکدارەوە ئاماژەی مەترسیدار بێت و نیشانەی پرسیار لەلایەن کۆمەڵگەی نێو دەوڵەتیەوە لەسەر ئەزمونی سیاسیی هەرێمی کوردستان دابنێت.

ئاخر ناکرێت دەسەڵاتێت بانگەشەی دیموکراسی بکات و خۆی بە دورگەیەکی دیموکراسی بچوێنێت لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا کەچی ساڵ و نیوێکە حکومەتەکەی بێ پەرلەمان بێت و ئەندامانی پەرلەمانەکەی سەرگەردان بسوڕێنەوە !

لەپێناو شرۆڤە کردنی ئەم ڕەوشەو چاودێریکردنی پەرلەمانی کوردستان وەك دەزگایەکی یاسایی و نیشتمانی، **ئینستیتوتی پەی بۆ پەروەردەو گەشەپێدان**، بەردەوامە لەسەر کاری چاودێریی کردنی خۆی، کە ئەمە حەوتەمین ڕاپۆرتیەتی بە هاوکاری سندوقی نیشتیمانی بۆ پاڵپشتی دیموکراسی (NED)ی ئەمریکی دەیخاتە بەر دەستتان، ئامانجی سەرەتا و کۆتایی ئەوە بووە بە دەنگ دەری کوردستان بڵێت ئەدای نوێنەرەکانیان لەپەرلەماندا چۆنە، و شەفافیەت لەئەرکی پەرلەمانی درووست بکات، بە ڕای گشتی بڵێت پایە سەرەکیەکانی کارکردن وەك (یاسا دانان، چاودێری، پەسەندکردنی بودجە) لەو دەزگا نیشتیمانیەدا چۆن بەرێوەدەچن. ئێمە لە **پەی** دەمانەوێت هاوکاری پەرلەمانتاران و سەرۆکایەتی پەرلەمان بین، ئەویش بە بڵاوکردنەوەی زانیاری ڕوون و ورد لەسەر پەرلەمان و ئەدای ئەو دەزگایە بەدەنگدەری لایەنەکان، بۆ ئەوەی پەرلەمانتاری چالاك لە ناچالاك جیا بکرێتەوە و فشاریکی مەدەنیش درووست بکەین بۆ سەر ئەو پەرلەمانتارانەی کە بەئەرکی خۆیان وەك پێویست هەڵناستن. بەکورتی ئەو پرۆژەیە ئامانجیەتی پەرلەمانتار و دەنگدەر پێکەوە ببەستێتەوە و پەیوەندی نێوان ڕای گشتی و ئەو دەزگا نیشتیمانیە بەهێز بکات. هەرچەندە ئەندامانی پەرلەمان لە ئێستادا لە دەرەوەی ئیرادەی خۆیان دەستیان بەستراوەو هیچیان پێ ناکرێت.

وێرای ئەو ئامانجەمان، کە ڕێکخراوێکی یاسایی ڕێگە پێدراوین، وە بەپێی یاسا کار پێکراوەکانی پەرلەمانی کوردستان کار دەکەین، بەپێی یاسای ژمارە (١)ی ساڵی ٢٠١١ی ڕێکخراوە ناحکومیەکان لە هەرێمی کوردستان ڕێکخراوەکەمان لە فەرمانگەی ڕێکخراوەکان بە ژمارە (١٤٠٦) لە (٢٠١٣/١١/٢٦) تۆمار کراوە، بەپێی یاسای ژمارە (١١)ی ساڵی ٢٠١٣ی مافی دەسکەوتنی زانیاری لە هەرێمی کوردستان مافی ئەوەمان هەیە زانیاریمان پێ بدرێت، بەپێی بڕیاری ژمارە (٥)ی ساڵی ٢٠١٣ی پەرلەمانی کوردستان سەبارەت بە (پەیمانی هاوبەشی و گەشەپێدان لەنێوان دەسەڵاتە گشتیەکان و ڕێکخراوە ناحکومیەکان لە هەرێمی کوردستان) لە پەرلەمانی کوردستان پەسەند کراوە، پەرلەمان داوامان لێدەکات هاوکاری دامودەزگا گشتیەکان بین کە پەرلەمان یەکێك لەوانەیە، بەپێی کۆمەلێك نوسراو کە سەرۆکایەتی پەرلەمان (بە سەرۆك و جێگرەوە) ڕێگە پێدراوین چاودێری ڕەوشی پەرلەمان بکەین، بەڵام بەداخەوە بەبێ ئەوەی ئەم هەموو یاساو بڕیار و ڕێکەوتن و نوسراوە لەبەرچاو بگیرێت، لەسەر بڕیاری بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان لە ڕۆژی (٢٠١٧/١/٢٤) بە نوسرای ژمارە (١٤٣/٥/٢) و لە ڕۆژی (٢٠١٧/٢/٢٧)شدا بە نوسراوی ژمارە (٤٥٢/٤/٤) بەڕێوەبەرێتی گشتی دیوانی پەرلەمانی کوردستان ناراستەوخۆ ڕێگریی لە کارەکانمان دەکات و ئامادە نیە هیچ زانیاریەك بە ئینستتیوتەکەمان بدات و ئەو نوسراوەی گشتاندووە بەسەر سەرجەم ئەندامانی پەرلەمان بەوەی کە زانیاریمان پێنەدەن، ئەمە لەکاتێکدا ئەندامانی پەرلەمان پابەند نین بە بڕیاری کارگێڕی لەم جۆرەوە، ئەمە سەرباری ئەوەی پێچەوانەی پرەنسیپە دیموکراسیەکانە کە دەسەڵاتدارانی ئەم هەرێمە بانگەشەی بۆ دەکەن، پێچەوانەی ئەو یاساو بڕیارانەشە کە خودی پەرلەمان دەری کردوون.

ئێمە لێرەدا رایدەگەیەنین کە سەرباری ئەوەی ڕێگریمان لێ دەکرێت، هەروەك پێشتریش بە هۆی بڵاوکردنەوەی راپۆرتی ژمارە (٤) لەسەر پەکخستنی پەرلەمان ریگریمان لێ کرا، کاری خۆمان و پرۆژەکەمان راناگرین و بە پاڵپشتی دۆستان و پەرۆشانی دیموکراسی لە ناوەوەو دەرەوەی هەرێم و پەرلەمانتارە لێهاتووەکان درێژەی دەبێت و بەردەوامین لەسەر چاودێریی پەرلەمان و دەرخستنی خەوش و کەموکوڕییەکانی و دروستکردنی فشار لەسەر ئەو هێز و لایەنانەی پەکیان خستووەو ئەوانەش کە بێدەنگن لەئاست پەکخستنی و لەژێر لێوەوە هەڵوێست دەردەبڕن.

لەم پێناوەش ڕێکخراوەکەمان بۆ دەرخستن و ئاستی پشتگیری ئەندامانی پەرلەمان و هەڵسەنگاندنی پرۆژەکەمان راپرسیەکمان لەنێو ئەندامانی پەرلەمان کردووە کە ئاخۆ پرۆژەکە باشە یان خراپەو بەردەوام بێت یان ناو لە راپۆرتێکی جیادا تەواوی راپرسیەکەو ئەنجامەکانی دەخەینە ڕوو.

ئینستتیوتی پەی بۆ پەروەردە و گەشەپێدان

ئازاری ٢٠١٧

هەڵسەنگاندنێکی ڕەوشی پەرلەمان لە ماوەی خولی پاییزەدا
(١ ی ئەیلولی ٢٠١٦ تا ٢٨ ی شوباتی ٢٠١٧)

کاری پەرلەمان لە سێ پایەی سەرەکی پێکهاتووە کە بریتی یە لە (یاسادانان، چاودێریکردنی دەسەڵاتی جێبەجێکردن و پەسەند کردنی بودجە):

یەکەم: پرۆسەی یاسادانان:

لەبەر ئەوەی پەرلەمان پەکی خراوە، لەم خولی گرێدانەدا، نە هیچ کۆبوونەوەیەکی پەرلەمان کراوەو نە هیچ یاساو بڕیارێکیش پەسەند کرا.

دووەم: چاودێری حکومەت:

لەبەر ئەوەی پەرلەمان پەکی خراوە لەم خولی گرێدانەدا، لەپرۆسەی چاودێری کردنی حکومەتدا هیچ چالاکییەکی نەبووەو پەرلەمان نەیتونیوە بە ئەرکی خۆی هەڵبستێت.

سێیەم: پەسەندکردنی بودجە:

لەپەسەندکردنی بودجەدا پەرلەمان هیچ رۆڵێکی نەبووەو لەماوەی چوار ساڵی رابردوودا ئەم خولەی پەرلەمان بودجەی هیچکام لە ساڵەکانی (٢٠١٤، ٢٠١٥، ٢٠١٦، ٢٠١٧)ی پەسەند نەکردووە.

لیژنەكانی پەرلەمانی كوردستان

پەرلەمانی كوردستان لە (٢٢) لیژنەی جیاجیا پێكهاتووە، كە بەگوێرەی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان لە ماددەی (٣٧) باسی پێكهێنانی لیژنەكان دەكات و پەرلەمانتار بەپێی ئارەزووی خۆی و پسپۆڕییەكەی بەشداری ئەم لیژنانە دەكات. هەر لیژنەیەكیش نابێت لە (٥) ئەندام كەمتر پێكهاتبێت و لە (١١) ئەندامیش زیاتر بێت، كاری ئەم لیژنانە بەدواداچوونە بۆ پڕۆژە و كارەكانی حكومەت و چوونە ناو خەڵكی بەمەبەستی ئاگاداربوون لە كێشەكانیان.

لیژنەكانی پەرلەمان لەماوەی خولی گرێدانی پایزەی (٢٠١٧) بەهۆی پەك كەوتنی پەرلەمانەوە بە ئەركی سەرشانیان هەڵنەساون، كە پوختەی كارەكانیان لەم خولی گرێدانەدا ئەمانەن:

یەكەم: كۆبوونەوەی لیژنەكانی پەرلەمان:

لەبەر ئەوەی پەرلەمان پەكخراوە، دەستەی سەرۆكایەتی دەوام ناكەن، (سەرۆك) ڕێگەی پێنادرێت دەوام بكات، سكرتێر بەهۆكاری سیاسیەوە دەوام ناكات، تەنها جێگر لە پەرلەمان دەوام دەكات، كۆبوونەوەكانی پەرلەمان ناكرێن، هەر بۆیە كاری لیژنەكانیش پەكیان كەوتووەو كۆبوونەوەكانیان وەك پێویست نەكردووە، كە هەندێك لە ئەندامانی لیژنەكان ئەگەر كۆبوونەوەش هەبێت وەك هەلوێستێكی سیاسی لەهەمبەر پەكخستنی پەرلەمان بەشداری كۆبوونەوەكانیان ناكەن.

بەهۆی ئەوەی بە نوسراوی ژمارە (٤٥٢/٤/٤) ی بەڕێوەبەرایەتی گشتی دیوانی پەرلەمان و لەسەر داوای جێگری سەرۆكی پەرلەمان لە (٢٠١٧/٢/٢٧) كە ئاراستەی ئینستتیۆتی پەی و سەرجەم ئەندامانی پەرلەمان كراوە، تیایدا هاتووە كە نابێت هیچ زانیارییەك بە فەرمی لەلایەن پەرلەمانەوە بدرێت بە ڕێكخراوەكەمان، هەر بۆیە بەپێی هەواڵی سایتی فەرمی پەرلەمان لە ماوەی شەش مانگدا لە (٢٢) لیژنە تەنها (٣) لیژنە كۆبوونەوەیان كردووە كە ئەمانەن:

- لیژنەی كشتوكاڵ (٣) كۆبوونەوە.
- لیژنەی پێشمەرگە (١) كۆبوونەوە.
- لیژنەی كۆمەڵایەتی (١) كۆبوونەوە.

دووەم: نوسینی راپۆرت لەسەر پرۆژە یاساكان:

تا ئێستا (٢٢٦) پرۆژە یاساو بریار پێشكەش بە پەرلەمان كراون، لەوانە (١٥٥) پرۆژە خوێندنەوەی یەكەمی بۆ كراوەو ئاراستەی ئەندامان و لیژنە پەیوەندیدارەكان كراون، (٧١) پرۆژەش هێشتا خوێندنەوەیان بۆ نەكراوە. لە كۆی ئەو پرۆژانە لەتەمەنی خولی چوارەمی پەرلەماندا كە سێ ساڵە تا ئێستا تەنها (١٨) یاسا و (٧) بریار پەسەند كراون و ئەوانەی تر وەك خۆیان ماونەتەوە. لەماوەی ئەو بەناو (خولی پایزەی ٢٠١٧)دا بەپێی سایتی پەرلەمان هیچ لیژنەیەك راپۆرتی نەنوسیووە لەسەر پرۆژە یاساكان كە ئاراستەیان كراوە.

خشتەی (١)

پوختەی کاری پەرلەمان لە ماوەی خولی پایزەی ساڵی ٢٠١٦ی پەرلەمان

ژ	ناونیشان	ژمارە
١	ژمارەی دانیشتنەکانی پەرلەمان	٠
٢	ژمارەی بڕگەی کار	٠
٣	ژمارەی بڕگەی کار/جێبەجێکراو	٠
٤	ژمارەی بڕگەی کار/ جێبەجێ نەکراو	٠
٥	ژمارەی پرۆژە یاسا کە خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کراوە لە خولی بەهارەی ساڵی ٢٠١٦	٠
٦	ژمارەی یاسای پەسەند کراو	٠
٧	ژمارەی بڕیاری پەسەند کراو	٠
٨	ژمارەی ئەندامانی ئەنجومەنی وەزیران کە لەلایەن ئەندامانەوە داواکراون لە هۆڵی پەرلەمان ئامادەبن	٠
٩	ژمارەی ئەندامانی ئەنجومەنی وەزیران لەسەر داوای ئەندامان لە هۆڵی پەرلەمان ئامادەبوون	٠
١٠	ژمارەی ئەندامانی ئەنجومەنی وەزیران کە لەلایەن ئەندامانەوە داواکرابوون بۆ هۆڵی پەرلەمان بەڵام ئامادە نەبوون	٠
١١	ژمارەی ئەندامانی ئەنجومەنی وەزیران لەسەر داوای خۆیان لە هۆڵی پەرلەمان ئامادەبوون	٠
١٢	ژمارەی لێپرسینەوە (استجواب) ئەندامانی ئەنجومەنی وەزیران	٠
١٣	ژمارەی کۆبوونەوەی لیژنەکان	٥
١٤	ژمارەی ڕاپۆرتی لیژنەکان لەسەر پرۆژە یاسا نوسراوە لە خولی بەهارەی ساڵی ٢٠١٦	٠
١٥	ژمارەی ڕاپۆرتی لیژنەکان لەسەر پرۆژە یاساکان کە پێویست بوو بنوسرێ و نەنوسراوە	٢٤١
١٦	ژمارەی پرسیاری ئەندامان کە ئاراستەی حکومەت کراوە	٠
١٧	ژمارەی پرسیاری ئەندامان کە وەڵامدراوەتەوە	٠
١٨	ژمارەی پرسیاری ئەندامان کە وەڵام نەدراوەتەوە	٠

تێبینییەکان لەسەر خولی پایزەی ٢٠١٦

یەك: لە ماوەی ئەم خولی گرێدانەدا و پێشتریش لە (٢٠١٥/١٠/٦)ەوە تا ئێستا هیچ دانیشتنێکی پەرلەمان نەکراوە، کە ئەمەش لەگەڵ کاری پەرلەمانیدا ناگونجێت.

دوو: خولی چوارەمی پەرلەمانی کوردستان تا کاتی ئامادەکردنی ئەم راپۆرتە، کە زیاد لە سێ ساڵ دەبێت، تەنها (١٨) یاسا و (٧) بڕیاری دەرکردووە، سەرەڕای ئەوەی کە خوێندنەوەی یەکەم بۆ (١٥٥) پرۆژە یاسا کراوە.

سێ: تا ئێستاشی لەگەڵدابێت پەرلەمان نەیتوانیوە بەدواداچوون و لێپرسینەوە سەبارەت بە شێوازی فرۆشتن و داهاتی نەوت بکات و وردەکاریی گرێبەستەکانی نەخراوەتە بەردەست.[1] هەرچەندە پەرلەمان (یاسای ژمارە (٢)ی ساڵی ٢٠١٥ یاسای سندوقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتی و گازییەکان) پەسەند کرد، بەڵام حکومەت بێ ئەوەی گوێ لەپەرلەمان بگرێت بە ئارەزووی خۆی دوور لە یاسا هەنگاوی ناوە.

چوار: هیچ وەزیرێك بەمەبەستی لێپێچینەوە بانگهێشتی پەرلەمان نەکراوە.[2]

پێنج: تا ئێستا لیژنە پەیوەندارەکانی پەرلەمان وەك پێویست بە ئەدای کاری خۆیان لە چاودێری حکومەت هەڵنەساون و بەدواداچوونی پێویستیان بۆ ئەو پرۆژانە نەکردووە کە بودجەیان بۆ دابینکرابوو لە ساڵانی رابردوو و تا ئێستاش بەردەوامن، هەرچەندە پێویستە دیوانی چاودێرییش بەدواداچوون بکات.

شەش: لە کۆی ئەو پرۆژانەی ئاراستەی لیژنەکانی پەرلەمان کراون کە بە تێکڕای پرۆژەکان لای سەرجەم لیژنەکان، (٣٦٢) پرۆژەن کە پێویستە لیژنەکان راپۆرتیان لەسەر بنوسن، بەڵام تەنها (١٢١) راپۆرت لە لایەن کۆی لیژنەکانەوە نوسراون. واتە (٢٤١) راپۆرت هێشتا نەنوسراون. ئەمەش پێچەوانەی پەیڕەوی ناوخۆیە.[1]

---

[1] لە مادەی (٤٢) لە پەیڕەوی ناوخۆدا هاتووە:

١- لیژنە بەردەوامەکان مافیان هەیە لەرێگەی جێگری سەرۆکی پەرلەمانەوە، داوا لە فەرمانگەی فەرمی و رێکخراوە جەماوەری و پیشەییەکان بکەن کەوا ئەو زانیارییانەی پێویستیانە بۆ باسکردنی ئەو بابەتانەی خراونەتە روو، پێشکەشیان بکرێت.

٢- ئەگەر ئەو لایەنانەی لەبڕگەی سەرەوە باسکراون خۆیان گرت لە پێدانی زانیاری داواکراو بە لیژنە بەردەوامەکان ئەو کاتە لە رێگەی سەرۆکی پەرلەمان سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیرانی لێ ئاگادار دەکرێتەوەو لە حالەتی وەڵام نەدانەوەی داواکارییەکە لەماوەی پازدە رۆژدا بابەتەکە دەخرێتە بەر دەستی پەرلەمان بۆ ئەوەی تێروانینی بۆ بکات.

[2] لەمادەی (٦٩) لە پەیڕەوی ناوخۆدا هاتووە:

١- هەر ئەندامێك ویستی ئەندامێکی دەسەڵاتی جێبەجێکردن بپرسێنێت ئەوا پرسانندنەکە بە شێوەیەکی نوسراو ئاراستە دەکات.

٢- سەرۆکی پەرلەمان پرساندنەکە دەگەیەنێتە دەسەڵاتی جێبەجێکردن پاش دانانی لە کارنامەی یەکەم دانیشتنی دوای پێراگەیاندنی و کاتی گفتوگۆکردنی پاش هەفتەیەك دیاری دەکات تەنها ئەگەر پەرلەمان پەلەی بوو ئەندامی دەسەڵاتی جێبەجێکردنیش رازی بوو.

حەوت: لە ماوەی ئەم خولی گرێدانەدا لە کۆی (٢٢) لیژنە تەنها (٣) لیژنە کۆبوونەوەیان ئەنجامداوە. ئەگەر بارودۆخی پەرلەمان ئاسایی بوایە دەبووایە لیژنەکان بەلایەنی کەمەوە هەفتەی جارێك کۆبوونەوەی خۆیان ئەنجام بدایە.

هەشت: وەك تێبینی دەکرێت رۆڵی پەرلەمان لە گۆڕەپانی سیاسیی هەرێمی کوردستاندا لەبەرچاو ناگیرێت و لە رووداوە گرنگ و چارەنوسسازەکاندا پەرلەمان پەراوێز دەخرێت، هەرچەندە بەپێی بڕیاری ژمارە (١)ی ساڵی (٢٠٠٥) دەبێت سەرکردایەتی سیاسی کوردستان بۆ بڕیارە چارەنوسسازەکانی بۆ پەرلەمان بگەڕێتەوە، بەڵام ئەوە نابینرێت.

نۆ: یاسای ژمارە (٣)ی ساڵی ٢٠٠٦ی بەرەنگار بوونەوەی تیرۆر لە هەرێمی کوردستان، بە (یاسای ژمارە (٢)ی ساڵی ٢٠١٤ یاسای درێژەدان بەکارپێکردنی یاسای بەرەنگاربوونەوەی تیرۆر ژمارە (٣)ی ساڵی (٢٠٠٦) لە هەرێمی کوردستان ـ عێراق) ماوەکەی درێژ کرایەوە، لە (٢٠١٦/٧/١٦) ماوەکەی بەسەر چوو، و دەبووایە درێژ بکرێتەوە بەڵام نەکراو ئەمەش بووە مایەی ئەوەی بۆشاییەکی یاسایی لەم لایەنەوە دروست بێت.

دە: یاسای ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) ی بە کرێدانی خانووبەرە لە هەرێمی کوردستان–عێراق، کە بە یاسای ژمارە (٨) ساڵی (٢٠١٥) بۆ ماوەی ساڵێك راگیرابوو و لە رۆژی (٢٠١٦/٧/١٥) راگرتنەکە کۆتایی هات، پێویست بوو پەرلەمان یا ئەو یاسایە هەموار بکات یاخود ماوەی درێژکردنەوەکە نوێ بکاتەوە، بەڵام بەهۆی پەککەوتنی پەرلەمانەوە نەکراو ئەمەش لەم بارودۆخە قەیراناوییە گرفتێکی زۆری بۆ خەڵکی هەژار و کرێچیان دروستکردووە. ئێستا لە دادگاکان چەند کەیسێك یەکلابۆتەوە چونکە دادگا چۆتەوە سەر یاسا کۆنەکە.

یانزە: دەستەی (مافی مرۆڤ) لە (٢٠١٧/١/١٧)ەوە ماوەی سەرۆکەکەی بەسەر چووەو دەستەی (دەستپاکی) لە (٢٠١٧/٥/١٣) دا بەسەر دەچێت. کە لەم خولەدا دەبوایە بەپێی یاسا چارەسەرییان بۆ بکرێت، بەڵام هیچ رێو شوێنێك نەگیراوەتەبەر و ئەمەش پێشێلی یاساکانە.

---

[1] لە برگەی (٤) لە مادەی (٧١)ی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستاندا هاتووە:راپۆرتێکی هاوبەش لەهەردوو لیژنەکەوە بەرز دەکرێتەوە دووای دارشتنی لەلایەن لیژنەی یاساوە ئەویش دوای (١٠) رۆژ لەمێژووی هاتنی بۆ هەردوو لیژنەکە، ئەگەر داوایان لێنەکرێ کە بەشێوەیەکی بەپەلە سەیری بکەن، لەوکاتەشدا لەماوەی (٥) رۆژدا پێشکەش دەکرێ.

ئەو دەستانەی پەیوەستن بە پەرلەمانەوە

چەند دەستەیەکی سەربەخۆ هەن کە بەپێی یاسا پەیوەستن بە پەرلەمانەوە، پەککەوتنی کاری پەرلەمان کاریگەری لەسەر ئەو دەستانەش هەبووە و ئەگەر پەکیشی نەخستبن، رۆڵیانی لاواز کردووە، لێرەدا هەوڵ دەدەین باسی هەر یەکەیان بکەین:

یەکەم: دیوانی چاودێری دارای هەرێمی کوردستان – عیراق:

ئەم دەستەیە بەپێی یاسای ژمارە (٢) ی ساڵی ٢٠٠٨ کار دەکات، هەروەك لە مادەکانی (٢،٣،٤)دا هاتووە: دەستەڵاتێکی چاودێری لە هەرێمدا دادەمەزرێت بەناوی(دیوانی چاودێری دارایی هەرێمی کوردستان – عێراق) کە سایەتییەکی مەعنەوی و سەربەخۆیی دارایی و کارگێری هەیە و بۆی هەیە هەموو رەفتاریکی یاسایی بۆ بە ئاکام گەیاندنی ئەرکی سەرشانی خۆی بگرێتە بەرو سەرۆکەکەی یا ئەو کەسەی کە دەستەڵاتی پێ دەدات نوێنەرایەتی دەکات. و دیوان بە پەرلەمانی کوردستانەوە دەبەسترێتەوە، و ئامانجی سەرەکی دیوان بریتیە لە پاریزگاری کردن لە موڵك و ماڵی گشتی لە رێگای پیادەکردنی چاودێری کردنێکی کاریگەرانە بەپێی ئەو پسپۆڕایەتی و دەستەڵاتانەی کە ئەم یاسایە پێی دراوە.

ئەوەی تێبینی دەکرێت:

یەکەم: ئەم دەستەیە نەیتوانیوە وەك پێویست بە ئەرکی یاسایی خۆی هەڵسێت، هۆکارەکەشی ئەوەیە لەلایەن دامودەزگا پەیوەندیدارەکانەوە زانیاری پێویست نەخراوەتە بەردەمی، هەرچەندە لە مادەی (١١)ی یاساکەیاندا هاتووە:" دیوان مافی بینیی هەموو ئەو بەڵگەنامەو دۆسیەی مامەڵە ئاشکراو نهێنیانەی هەیە کە پەیوەندیان بە کاری داراییەوە هەبێ، جگە لەو بەڵگەنامانەی کە سەرۆکی هەرێم بە هەماهەنگی لەگەڵ سەرۆکی پەرلەمان و سەرۆك وەزیران بەدەریان دەکات، بە مەرجێك سەرۆکی دیوان ئاگادار بکری بۆ زانینی زانیاریی و دەربڕینی رای خۆی لە بارەیەوە". بەڵام ئەم کارە نەکراوە.

دووەم: لە ماددەی (١٢) دا هاتووە: " یەکەم : دیوان دەسەڵاتی هەڵسەنگاندنی دارایی بۆ کاروباری گرێبەستی گشتی و هەروەها یارمەتی و بەخشش و قەرز و ئاسانکارییەکانی حکومەت هەیە بۆ دڵنیابوون لە چۆنیەتی خەرج کردنیان بۆ ئەو مەبەستانەی کە بۆی تەرخانکراوە. سێیەم: پێویستە دەزگاکانی هەرێم هەموو گرێبەست و بەیاننامەی قەرز و بەخششەکانی کەچنگی دەکەون لەماوەی مانگێك دا بۆ دیوانی بنێرێت بە مەبەستی بەدواداچوون و دەربڕینی تێبینی پێویست لەم بارەیانەوە".

ئەوەی تێبینی دەکرێت حکومەت باسی قەرزێکی زۆر دەکات کە لەسەری کەڵەکە بووە، کەچی دیوانی چاودێری لێ ئاگادار نەکراوەتەوە و هیچ گرێبەستێکی دەرەکی نەبینراوە. لەم بارەیەوە سەرۆکی دیوانی چاودێری دەڵێت: "لاوازی سیستەمی دارایی و فەرامۆشکردنی سیستەمی بانکی حکومی کە لە دەرەنجامدا

هەرێمی کوردستانی گەیاندە قۆناغێك کە متمانە و پشت ببەستن بەم سیستەمە نەمێنێت و ناچاری بکات کە پارەی حکومەت لە ڕێگەی بانکە ئەهلیەکان هەناردەو مامەڵەی پێ بکرێت و ئەمەش سەرپێچی یاساییەو ئەم پارە گشتیانە دەبوایە لە دەزگایەکی وابێت کە لە ژێر ڕکێفی دیوانی چاودێری بێت و بتوانێت وردبینی بۆ بکات".[1]

سێیەم: بەپێی یاساکە دیوان بۆی هەیە وردبینی لەگەل ئەو دامودەزگا ئەهلیانەش بکات ئەگەر مامەلەیان لەگەل حکومەتدا هەبێت، بەڵام تا ئێستا نەیتوانیوە وردبینی لەگەڵ دەزگایەکی وەك بانکی کوردستاندا بکات کە مامەڵەی دارایی لەگەڵ حکومەتی هەرێمە و ئالووێری بودجەو موچەی فەرمانبەرانی هەرێم لەوێوە دەکرێت.

چوارەم: یاساکە کەلەبەری تیادایەو لەچەند مادەیەکدا هاودژیی هەیە و ئەمەش بۆتە مایەی ئەوەی دیوانی چاودێری وەك پێویست نەتوانێ بە ئەرکی خۆی هەڵسێت.

پێنجەم: بودجەی دیوان لەڕێگەی پەرلەمانەوە وەك یەکەیەکی سەربەخۆ دیاری دەکرێت، بەڵام ئەوە ماوەی چەند ساڵێکە هیچ بودجەیەکی نیەو دیوان چاوی لەدەستی وەزارەتی داراییە بڕێك بودجەی پێ بدات و ئەمەش کاریگەریی نەرێنی لەسەر ئیشوکارەکانی دیوان دەبێت کە وەك پێویست نەتوانێ بە ئەرکی چاودێریکردن هەڵسێت.

شەشەم: لەبڕگەی یەکەمی مادەی (٩)دا هاتووە: " دیوان ڕاپۆرتێکی ساڵانە بەسەرۆکایەتی هەرێم و پەرلەمان و ئەنجومەنی وەزیران پێشکەش دەکات و تێیدا تێبینەکانی خۆی لەسەر بارودۆخی دارایی و کارگێڕی و ئابووری لە بواری چاودێری دارایی لەسەر وەزارەت و ئەو لایەنانە ڕوون دەکاتەوە کە دەکەونە ژێر حوکمی چاودێرییەوە، هەروەها ڕاپۆرتەکە کورتەیك لەکار وچالاکییەکانی دیوان لەماوەی ئەو ساڵەدا لەخۆ دەگرێت".

ئەوەی تێبینی دەکرێت تا ئێستا دیوان ڕاپۆرتی ساڵانی (٢٠١٣-٢٠١٤)ی لە ساڵی ٢٠١٦ ناردووە بۆ پەرلەمان و خەریکی ئامادەکردنی ڕاپۆرتی ساڵی (٢٠١٥)یە کە بۆ پەرلەمانی بنێرێت.

حەوتەم: پێویست بوو حکومەت ژمێرەی کۆتایی بنێرێت بۆ دیوانی چاودێری بەمەبەستی وردبینی کردن و دیوانیش ڕاپۆرتی خۆی بنێرێت بۆ پەرلەمان بەمەبەستی گفتوگۆ و پەسەندکردنی، بەڵام لە ساڵی ٢٠١٣ وە تا ئێستا هیچ ساڵێك حکومەت ژمێرەی کۆتایی ئامادە نەکردووە بەڵکو بەیاننامەی دارایی هەبووە، ئەمەش لەگەل یاسادا ناگونجێت و هەر بۆیە دیوان وردبینی نەکردووە.

هەشتەم: هەروەك لە مادەی دەیەمدا هاتووە:

" ئەو لایەنانەی خوارەوە بەر چاودێری دارایی دەکەون:

[1] http://www.xelk.org/detailnews.aspx?jimare=15055&babet=important&relat=2025

یەکەم: وەزارەت و کارگێڕییە حکومیەکان و ئەو دەستە سەربەخۆیانەی کە بەوەزارەتەکان نەلکاون لەگەڵ ئەو لایەنانەی کە بودجەی سەربەخۆ و پاشبەندیان هەیە.

دووەم: هەموو ئەو سەندیکا و کۆمەڵەو یەکێتی و ڕێکخراوانەی کە حکومەت مۆڵەتی پێ داون .

سێیەم: هەر لایەنێکی دی کە ئەنجومەنی نیشتیمانی کوردستان– عیراق بڕیار دەدات بخرێنە ژێر حوکمی چاودێریەکەی لەلایەن چاودێری داراییەوە یاخود ئەوەی کە لە یاساکانی دامەزراندنیدا هاتبێ".

بەڵام بەپێی ئەوە ئەنجومەنی وەزیران و دەستەی نەوت و گاز و ئەنجومەنی ئاسایشی هەرێم کە زۆرترین بڕی بودجەیان لەبەردەستە لە چاودێریکردن خۆیان دەدزنەوەو کەلکی خراپیان لەو یاسایەو ئەو کەلەبەرە وەرگرتووە.

لەبارەی چاودێریکردنی ئەنجومەنی هەرێمی بۆ نەوتو گاز کە لەسەرۆکی حکومەتو جێگرەکەیو وەزیرانی سامانە سروشتیەکان، داراییو پلاندانان پێکدێنو سەرپەرشتی مەلەفی نەوتو گازی هەرێم دەکەن، خالید چاوشلی دەڵێت"نەشمانتوانیوە چاودێریی ئەنجومەنی نەوتو گاز بکەن، چونکە ڕێمان پێنەدراوە".[1]

نۆیەم: زۆرترین تێبینی لەسەر وەزارەتی سامانە سروشتیەکان هەیە، بەڵام هەم داتا ناخرێتە بەردەم دیوانی چاودێری و هەم مامەڵەی وەزارەتیش لەگەڵ کۆمەڵێك کۆمپانیای ئەهلیە کە ئەمەش کارەکە قورس دەکات و تا ئێستاش ئەو کۆمپانیایانەی لە یاسای نەوت و گازدا ناویان هاتبوو دابمەزرێن، دانەمەزراون، دیوانیش ناتوانێ وردبینی لەگەڵ کۆمپانیای ئەهلیدا بکات. لەم بارەیەوە سەرۆکی دیوانی چاودێری دارایی هەرێم رایگەیاندوە: "ڕێگامان نادەن گرێبەستەکانی نەوت کە وەزارەتی سامانە سروشتیەکان لەگەڵ کۆمپانیاکاندا کردوویانە ببینین و ڕێگامان نادەن چاودیری پرۆسەی نەوت و غاز بکەین". و دەڵێت: "چەندجارێك داوای گرێبەستەکانی نەوتمان کردووەو نەماندراوەتێ".

چاوشلی ئاماژە بۆ ئەوە دەکات بەپێی ماددەی پانزەیەم لەیاسای دیوانی چاودێری دارایی(ژمارە ٢ی ساڵی ٢٠٠٨) دیوان مافی بینینی هەموو ئەو بەڵگەنامەو دۆسیەی مامەڵە ئاشکراو نهێنییانەی هەیە کە پەیوەندییان بەکاری داراییەوە هەیە، جگە لەو بەڵگەنامانەی سەرۆکی هەرێم بەهەماهەنگی لەگەڵ سەرۆکی پەرلەمانو سەرۆکی حکومەت بەدەریان دەکات، بەمەرجێك سەرۆکی دیوان ئاگاداربکرێت بۆ زانینیو دەربڕینی رای خۆی لەوبارەیەوە.

سەرۆکی دیوانی چاودێری دارایی دەڵێت " تەنها چەند گرێبەستێکی ڕۆتینیو ئیجرائیمان بۆ نێردراوە، هیچ گرێبەستێکی گرنگ لەکەرتی موساتەحەو وەبەرهێنانو گرێبەستی نەوتو گازو پارە گۆڕینەوە، هیچیان بۆ نەناردووین".[2]

---

[1] http://speemedia.com/dreja.aspx?Jmare=30079&Jor=1
[2] http://speemedia.com/dreja.aspx?Jmare=30079&Jor=1

دەیەم: ئەوەی تێبینی دەکرێت کێشەکانی دیوانی چاودێری کە پەیوەندیدارن بە پەرلەمان و پەکخستنیەوە لەم خاڵانەدا خۆی دەبینێتەوە:

١-پرۆسەی دامەزراندنی جێگری سەرۆکی دیوان و پڕکردنەوەی پۆستە بەتاڵەکانی تری وەك: (سەرۆکی فەرمانگەکان، مەڵبەندی یەك و دوو، هونەری، هەڵەبجە و دهۆك) راگیراوە.

٢-کارانەبوونی پەرلەمان کاریگەریی نەرێنی لەسەر پرۆسەی وردبینی و چاودێری هەیە، بەهۆی دەرنەکردنی یاسای بودجەوە، ئەمەش دەبێتە هۆیەك بۆ نەبوونی دەرفەتی هەلاوێرکردنی دەرەنجامی ژمێرەی کۆتایی حکومەتی هەرێم لەگەڵ ئەو بودجەیە.

٣-بوونی کۆمەڵێك کەلێن و لاوازی لە یاسای ژمارە (٢)ی ساڵی ٢٠٠٨ی دیوانی چاودێری دارایی هەرێمی کوردستان، لەگەڵ دانەپۆشینی کۆمەڵێکی گەورە لە ماڵ و سامانی گشتی بەتایبەت لەسەر ئاستی بڕیاری بەرز. کە دووبارە پێویستی بە یاسایەکی نوێیە و پەرلەمان پەسەندی بکات.

ئێستاش پرۆژەی هەموارەکە لەلایەن دیوانی چاودێرییەوە ئامادەکراوە، بەڵام لەکارکەوتنی پەرلەمان بۆتە کۆسپ.

٤-کارابوونی پەرلەمان دەبێتە هۆیەك بۆ دەرکردنی دەستوری هەرێمی کوردستان و رێکخستنی دەسەلاتەکان بە شێوەیەکی یاسایی. ئەمەش پشتیوانی و هێزێك بۆ کارەکانی دیوانی چاودێری دابین دەکات لەرووی دامەزراوەیی و یاساییەوە.

٥-بەشێك لە پێداویستیەکانی پرۆسەی چاکسازی کە ئامادەکراوە لەلایەن دیوانی چاودێری پێویستیان بە هەموارکردنی چەند یاسایەك یا دەرکردنی چەند یاسایەکی نوێ دەکات، ئەمەش دەرفەتەکەی پەیوەندیدارە بە دەستورەوە.

٦-بوونی پەرلەمان و لێپرسینەوە پشتیوانییەکە بۆ دامودەزگا سەربەخۆکان و هتد.

.

دووەم: دەستەی سەربەخۆی مافی مرۆڤ لە هەرێمی کوردستان – عێراق:

ئەم دەستەیە بەپێی یاسای ژمارە (٤) ی ساڵی ٢٠١٠ کار دەکات، هەروەك لە مادەی دووەمی یاساکەدا هاتووە: دەستەیەك دادەمەزرێ بەناوی (دەستەی سەربەخۆی مافی مرۆڤ لە هەرێمی کوردستان– عێراق) دا، کەسایەتی مەعنەوی و سەربەخۆیی دارایی و ئیداری دەبێت لەچوار چێوەی بودجەی گشتی لە هەرێمدا، بودجەیەکی تایبەتی دەبێت بە پەرلەمانەوە پەیوەست دەبێت و لەبەردەمیدا بەرپرس دەبێت.

بەڵام ئەوەی تێبینی دەکرێت یاسای ئەم دەستەیە وەك پێویست جێبەجێنەکراوەو دەستەی مافی مرۆڤ نەیتوانیوە وەك پێویست بە ئەرکەکانی خۆی هەڵسێت:

یەکەم: لە (ماددەی پێنجەم) برگەی (دووەم)دا هاتووە: "دووەم: سەرۆکی دەستە لەسەر پاڵاوتنی سەرۆکایەتی پەرلەمان و سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بەپلەی تایبەت دادەمەزرێ و فەرمایشتی (مرسوم) هەرێمی بە دامەزراندنەکەی دەردەچێت پاش پەسەند کردنی پەرلەمان لەسەر پاڵێوراوەکە بەزۆرینەی ژمارەی ئامادەبوان و، ماوەی سەرۆکایەتییەکەشی چوار ساڵە و بۆیەك جار تازە دەکرێتەوە".

ئەوەی جێگەی سەرنجە سەرۆکی دەستەی مافی مرۆڤ لە (٢٠١٢/١٢/١٧)دا لە پەرلەمانی کوردستان هەڵبژێردراوە و لە (٢٠١٧/١/١٧) تەواو بووە، سەرباری ئەوەی بە نوسراوی فەرمی لەلایەن سەرۆکی دەستەوە لە (٢٠١٧/١/٤) سەرۆکایەتی پەرلەمان ئاگادار کراوەتەوە، بەڵام ئێستا سێ مانگ بەسەر ماوەی یاسایی سەرۆکی دەستەدا تێپەڕیوە، نە سەرۆکی دەستە خانەنشینکراوەو نە کەسێکی تر لە شوێنی دانراوەو نە ماوەی سەرۆکەکەشی درێژکراوەتەوە و نە وەڵامیش دراوەتەوە.

دووەم: لە برگەی (یەکەم)ی مادەی (هەشتەم)ی یاساکەدا هاتووە کە: "پەرلەمان چاودێری و بەدواداچوونی کارەکانی دەستە دەکات بەپشت بەستن بە حوکمەکانی یاسا و پەیرەوی ناوخۆ".

ئەوەی تێبینی دەکرێت پەرلەمان هیچ هەنگاوێکی کردەیی نەناوە بۆ چاودێریکردنی دەستە، لەکاتێکدا پێشێلکاریی یاسایی بەدی دەکرێت.

سێیەم: یاسای دەستە کەموکوڕی تێدایەو تایبەتمەندیی نیە لەگەڵ مافی مرۆڤ و لەگەڵ پێوەرە نێودەوڵەتیەکان ناگونجێت و پێویستی بە هەموار هەیە و خودی دەستەی مافی مرۆڤیش تێبینیان لەسەری زۆرە، بەڵام کە پەرلەمان پەکخراوە ئەم کارە ناکرێت.

چوارەم: سەبارەت بە بودجەی دەستە هەروەك لە برگەی (یەکەم)ی مادەی (دووەم)دا هاتووە: "دەستەیەك دادەمەزرێ بەناوی (دەستەی سەربەخۆی مافی مرۆڤ لە هەرێمی کوردستان– عێراق) دا، کەسایەتی مەعنەوی و سەربەخۆیی دارایی و ئیداری دەبێت لەچوار چێوەی بودجەی گشتی لە هەرێمدا، بودجەیەکی تایبەتی دەبێت بە پەرلەمانەوە پەیوەست دەبێت و لەبەردەمیدا بەرپرس دەبێت".

بەڵام لەراستیدا دەستەی سەربەخۆی مافی مرۆڤ چاوی لەدەستی وەزارەتی داراییە کە بڕێکی کەم بودجەی بۆ دیاری بکات و ئەمەش کاریگەریی نەرێنی لەسەر ئیشەکانی دەستە دەبێت.

پێنجەم: یاسای بەدەستهێنانی زانیاری کە دەستەی سەربەخۆی مافی مرۆڤ بەرپرسە لە جێبەجێکردن و سەرپەرشتی کردنی، بەڵام حکومەت نایەوێت جێبەجێی بکات و لە هەنگاوەکانیدا کەلەسەریەتی بینێت و رێنمایی دەربکات خۆی دەدزێتەوە.

شەشەم: کۆمەڵێك یاسا هەیە دەبێت هەموار بکرێت یاخود دەربکرێت، وەك (یاسای تیرۆر، یاسای بەکاربەر، یاسای بازرگانی بە مرۆڤ، یاسای کار، و ...هتد) کە راستەوخۆ پەیوەندیان بە مافی مرۆڤەوە هەیە، بەڵام پەککەوتنی پەرلەمان بۆتە رێگر لەبەردەم ئەم کارەدا.

حەوتەم: لە بڕگەی (١٠)ی مادەی (چوارەم)ی یاساکەدا هاتووە: " أ- راپۆرتی ساڵانە ئامادە دەکات بۆ دەرخستنی رووی راستەقینەی واقعی ماف مرۆڤ لە هەرێمدا و بۆ سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان و سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان و سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران و سەرۆکایەتی ئەنجومەنی دادوەری و لایەنە پەیوەندیدارەکانی بەرزدەکاتەوە، لەگەڵ پیشاندانی راسپاردەی بەکردار بۆ پاراستن و بەهێزکردنی ماف مرۆڤ لەکوردستان .

ب- راپۆرتی خولاوخول لەبارەی بارودۆخی ماف مرۆڤ بە پەرلەمانی کوردستان دەدات و لەدەزگاکانی راگەیاندندا بلاوی دەکاتەوە".

بەڵام ئەوەی جێگەی سەرنجە لەهەموو ئەو کاتانەی دەستە راپۆرتەکانی خۆی بۆ پەرلەمان ناردووە پەرلەمان هیچ وەڵامێکی نەداونەتەوە نە بە باش و نەبە خراپ و نە دەستخۆشی.

سێیەم: دەستەی گشتی لە هەرێمی کوردستان بۆ ئەو ناوچانەی ناکۆکییان لەسەرە

ئەم دەستەیە بەپێی یاسای ژمارە (٢) ی ساڵی ٢٠١٠ و یاسای ژمارە (٦)ی ساڵی٢٠١٣ یاسای یەکەمین هەموارکردنی یاسای دەستەی گشتی لە هەرێمی کوردستان بۆ ئەو ناوچانەی ناکۆکییان لەسەرە کار دەکات، هەروەك لە مادەی دووەمی یاساکەدا هاتووە: بەپێی ئەم یاسایە دەستەیەك پێك دێ بەناوی (دەستەی گشتی لەهەرێمی کوردستان بۆ ناوچە ناکۆکی لەسەرەکان) وە کە سایەتییەکی مەعنەوی و سەربەخۆیی دارایی و کارگێڕی هەیە و لەباری کارگێڕییەوە بە ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەلكێت.

یەکەم: هەروەك لەسەرەوە دەستنیشانکراوە، ئەم دەستەیە بە ئەنجومەنی وەزیرانەوە گرێدراوە، بەڵام لە بڕگەی سێیەمی مادەی حەوتەمی یاساکەدا هاتووە: "پێویستە لەسەر سەرۆکی دەستە راپۆرتی دەوری هەر چوار مانگ جارێك لەسەر ئەرك و کارەکانی دەستە لەرێگای ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش بە پەرلەمانی کوردستان بکات".

ئەوەی جێگەی سەرنجە ماوەی دوو ساڵ دەبێت دەستە هیچ راپۆرتێکی بە پەرلەمانی کوردستان نەداوەو پەرلەمانیش هیچ لێپێچینەوەیەکی نەکردووە.

لە چاوپێکەوتنمان لەگەڵ دەستەکە روونیانکردەوە کە: سەرەتا (١٢٠) دانە راپۆرتمان بۆ پەرلەمان دەنارد بەڵام هیچ وەڵامێکیان نەدایەوە، دواتر (١١٠)دانەمان نارد هەر وەڵام نەبوو، کردمان بە (٦٠) دانە هەر وەڵام نەبوو، دوای ئەوە تەنها بۆ (٢٢) لیژنەکەو (٣) سەرۆکایەتیمان نارد هەر وەڵام نەبوو، کردمان بە (٣)دانە بۆ سەرۆکایەتی هەر وەڵام نەبوو، دواجار تەنها (١)دانە راپۆرتمان نارد هەر وەڵام نەبوو، ئەمجارە بڕیارماندا هەر نەینێرین کەچی کەس پێی نەوتین بۆچی راپۆرت نانێرن!

دووەم: ئەم دەستەیە کاری لەسەر دوو تەوەرە دەکرد، یەکێکیان مادەی (١٤٠)ی دەستوری عیراق بوو ئەویش ئێستا دوای گۆڕانکارییەکان چارەنوسی دیار نیەو ئیشەکانی وەستاوە، دووەمیشیان بوونی خزمەتگوزاری بوو لە ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم، بەڵام بەهۆی قەیرانی دارایی و نەبوونی بودجەی ساڵانەوە ئەو خزمەتگوزاریانەش وەستاوە، کەواتە ئەم دەستەیە بێ ئیش کەوتووە.

سێیەم: بۆشایی و کەلەبەر و کەموکوڕی لە یاسای دەستەدا هەیە، تەنانەت جیاوازی لە نێوان دەقە کوردی و عەرەبیەکەدا هەیە، بەڵام پەککەوتنی پەرلەمان کاریگەریی هەیە لەسەر ئەوەی ئەم یاسایە هەموار نەکرێتەوە.

چوارەم: دەستەی گشتی دەسپاکیی هەرێمی کوردستان - عێراق

ئەم دەستەیە بەپێی یاسای ژمارە (٣) ی ساڵی ٢٠١١ کار دەکات، هەروەك لە مادەی دووەمی یاساکەدا هاتووە: بەپێی ئەم یاسایە دەستەیەك بەناوی (دەستەی گشتیی دەسپاکیی هەرێمی کوردستان – عێراق) دادەمەزرێت، خاوەن کەسایەتییەکی مەعنەوی سەربەخۆ دەبێت و لەژێر چاودێری پەرلەماندا دەبێت و لەنێو بودجەی گشتی هەرێمدا تەرخانکراوی (تخصیصات)دەبێت .

بەڵام ئەوەی تێبینی دەکرێت یاسای ئەم دەستەیە وەك پێویست جێبەجێنەکراوەو دەستەی دەستپاکی نەیتوانیوە وەك پێویست بە ئەرکەکانی خۆی هەڵسێت:

یەکەم: لە مادەی (دووەم)ی یاساکەیاندا هاتووە کە: بەپێی ئەم یاسایە دەستەیەك بەناوی (دەستەی گشتیی دەسپاکیی هەرێمی کوردستان – عێراق) دادەمەزرێت، خاوەن کەسایەتییەکی مەعنەوی سەربەخۆ دەبێت و لەژێر چاودێری پەرلەماندا دەبێت و لەنێو بودجەی گشتی هەرێمدا تەرخانکراوی (تخصیصات)دەبێت.

کەچی دەستە هیچ بودجەیەکی بۆ تەرخان نەکراوەو بەڵکو چاوی لەدەستی حکومەت و وەزارەتی داراییە ئەگەر بڕێك بودجەی بۆ دیاری بکات تا کارەکانی پێ بکات، ئەمەش کاریگەریی لەسەر سەربەخۆیی دەستەی دەستپاکی هەیە.

دووەم: لە مادەی (چوارەم)ی یاساکەدا باس لەوانە دەکات کە حوکمەکانی ئەم یاسایەیان بەسەردا پیادە دەبێت، وەك:

یەکەم: سەرۆکەکانی دەسەڵاتی یاسادانان و جێبەجێ کردن و دادوەری و ئەندامانیان و ئەوانەی کاریان تیدا دەکەن .

دووەم: لایەنەکانی کەرتی تایبەت کە وەك کەس و کۆمپانیا کە لەگەڵ وەزارەت و دەزگاکان و تێکرای فەرمانگەکانی هەرێمدا گرێبەستیان کردووە .

سێیەم: رێکخستنە سیاسی و رێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و رێکخراوی ناحکومی و نێودەوڵەتی کەلەهەرێمدا کار دەکەن، یەکێتی و کۆمەڵە و یانەکان، هێندەی پەیوەندیان بەم کاروبارانەی خوارەوەدا هەبێت:

١- یاسایی بوونی سەرچاوەکانی پارەدان و بەخشین .

٢- جۆری خەرج کردن بەگوێرەی ئەو رێسایانەی لەخەرج کردندا پەیرەو دەکرێن .

٣- رەچاوکردنی پەیرەوی ناوخۆی تایبەت بە خۆیان و سەرپێچ نەکردنی .

ئـەوەی تێبینـی دەکرێـت یـەکێك لـە هۆکارەکـانی جێبـەجێ نـەکردنی ئـەم یاسـایە ئەوەیـە کـە زۆرینـەی فەرمانبەران و بەرپرسانی ئەم ولاتە بـەجۆرێك پارێزبەنـدی (حصـانە)یان هەیـە، وەك: پەرلـەمانتار و وەزیـر و پارێزەران و پیاوانی ئاسایش و هێزەکانی ناوخۆ و پێشمەرگە و رۆژنامەنوسـان و ...هتـد کـە ناتوانرێـت بـەبێ رەزامەندی مەرجەعەکەیان بانگ بکرێنە بەردەم دادگا و لێکۆلینەوەیان لەگەڵدا بکرێـت و دەزگاکانیشـیان زۆر بە زەحمەت رەزامەندی نادەن.

سێیەم: لە مادەی (پێنجەم)دا هاتووە کە دەستە کار دەکات بۆ:

یەکەم: جێبەجی کردن و پیادەکردنی یاساکانی نەهێشتنی گەنـدەڵی و پێوەرەکـانی راژەی گشـتی بـەپێ دەستوور و یاسـا کـار پـێ کراوەکـان، و لێکۆڵینـەوە لـە کێشـەکانی گەنـدەڵی و رەوانـە کردنیـان بـۆ دادگـای تایبەتمەند و بە دواداچوونیان. و وەرگرتنی سـکاڵای هاووڵاتیـان، ئەوانـەی پەیوەنـدیان بەگەنـدەڵی و لایـەنی جیاجیاوە هەیە و لێکۆڵینەوە کردن تێیاندا. و بڵاوکردنەوەی کولتووریکی نیشتیمانی بۆ گەشەپێدانی رەوشتی دەسپاکی، و دەرکردنی رێنمای بەگوێرەی رێسـاکانی وەدەسـتهێنانی نـارەوا، و ئاشـکرا کردنـی بەرژەوەنـدی دارایی هەریەك لە سەرۆکی هەرێم و جێگرەکەی، و سەرۆکی پەرلەمان و جێگرەکەی و سـکرتێر و ئەنـدامان، و سەرۆکی وەزیران و جێگرەکەی، و وەزیران و ئەوانەی لە پلەی وەزیردان و بریکاری وەزارەتەکان، و سـەرۆکی دەستەی گشتیی دەسـپاکی و جێگرەکـەی و هـەموو بەرێوەبـەرانی گشـتیی دەسـتە و لێکۆڵـەرانی. و خـاوەن پلەکانی تایبەت و بریکار و یاریدەدەرانیان، و بەرێوەبەرانی گشتی و یاریدەدەرانیان. و دادوەران و ئەنـدامانی داواکاری گشتی و سەرپەرشتیارانی داد و لێکۆڵەران. و ئەفسەرانی پاسەوانی هەرێم و هێزی ئاسایشی نـاوخۆ، و سـەرۆکی یەکـەی ئیـداری و ئەنـدامانی پارێزگـا و قـەزاو ناحیـەکان و سـەرۆکی شـارەوانیەکان و ئەنـدامانی ئەنجومەنی شارەوانی. و هەر کەسێك کە لەپۆستێکی مەدەنی یان سەربازیدایە، لەوانـەی پێشـتر (لەسـەرەوە) ناویـان نـەهاتبێ و دەسـتە بەپێویسـتی دەزانێـت راپـۆرتی ئاشـکرا کردنـی دارایـی بیگرێتـەوە، بـە گـوێرەی رێنماییەك کە بۆ ئەو مەبەستە دەردەچێت.

بەڵام وەك پێویست نەتوانراوە بەشی زۆری ئەم ئەرکانە جێبەجێ بکرێن.

یەکێك لەو سـێکتەرانەی گومـانی لەسـەرە کـە گەنـدەڵی تیادایـە بـواری نـەوت و گـاز و وەزارەتـی سـامانە سروشتیەکانە، بەڵام ئەوەی جێگەی سەرنجە لەلایەن دەستەی دەسـتپاکیەوە هـیچ کـارێکی لەسـەر نـەکراوە، هۆکارەکەشـی بـۆ ئـەوە دەگەرێتـەوە کـە لەلایـەن حکومـەت و بەرپرسـانی پەیوەندیـدارەوە هـیچ زانیـاری و داتایەکی دروست بە دەستەی دەستپاکی نەدراوە.

چوارەم: لە مادەی (حەوتەم)دا هاتووە کە "ماوەی خزمەتی سەرۆك چوار ساڵە و بۆ یەك جار قابیلی تـازە کردنەوەیە".

بەڵام سەرۆکی دەستە بەڕێز (د.ئەحمەد ئەنوەر) ڕۆژی ٢٠١٣/٥/١٣ بە زۆرینەی دەنگی ئەندامانی پەرلەمان بە سەرۆکی دەستەی دەستپاکی هەڵبژێردراو سوێندی یاسایی خوارد و ڕۆژی ٢٠١٣/٥/٢٨ دەستبەکار بووە، دووای نزیکەی دوو مانگی تر ماوەی سەرۆکایەتی بەڕێزیان لەدەستە بەپێی یاسا تەواو دەبێت، دیار نیە ئاخۆ بۆی نوێ دەکرێتەوە یاخود کەسێکی تر لەشوێنی دەستبەکار دەبێت، ئەمە لەکاتێکدایە کە دەبێت پەرلەمان بەئەنجامدانی ئەم کارە هەلسێت، کەچی پەرلەمان لەکار خراوە.

پێنجەم: بەپێی مادەی (دەیەم) دەبێت هەر شەش مانگ جارێك دەستە ڕاپۆرت پێشکەش بە پەرلەمان بکات، بەڵام ئەوەی جێگەی سەرنجە تا ئێستا هیچ ڕاپۆرتێکی پێشکەش بە پەرلەمان نەکردووە، جگە لەوەی لە سالانی ٢٠١٤ و ٢٠١٥ دوو ڕاپۆرتی بڵاو کردۆتەوە.

شەشەم: بەپێی یاساکە دەستە نەیتوانیوە پەیکەری خۆی وەك پێویست دروست بکات بەهۆی قەیرانی داراییەوە، فەرمانبەرەکانی وەك پێویست بۆ دانەمەزراون و کەموکوڕیی هەیە، هەروەها بەپێی مادەی (یازدەهەم) دەبوایە جێگرێك بۆ سەرۆکی دەستە دابمەزرێت، تا ئێستا ئەویش دانەمەزراوە.

حەوتەم: بەپێی مادەی (چواردەمەم) دەبوایە دەستە لەو بەرپرسانە بپێچێتەوە کە سامانیان بە بەدەستهێنانی ناڕەوا کۆکردۆتەوە، بەڵام لەم بوارەدا هیچ هەنگاوێك نەنراوە.

هەشتەم: دەبوایە پەرلەمان بەدواداچوون بکات لە جێبەجێنەکردنی یاساکە و وەك پێویست هەڵنەسانی دەستە بە جێبەجێکردنی ئەرکەکانی سەر شانی، بەڵام بەهۆی پەك کەوتنی پەرلەمانەوە ئەوەش نەکراوە.

نۆیەم: بۆشایی و کەلەبەر و کەموکوڕی لە یاسای دەستەدا هەیە، خودی دەستەش خۆیان نارازین لە یاساکە تەنانەت دوای هەموارکردنەوەشی کە کراوە، بەڵام پەککەوتنی پەرلەمان کاریگەریی هەیە لەسەر ئەوەی ئەم یاسایە هەموار نەکرێتەوە.

پێنجەم: کۆمسیۆنی باڵای سەربەخۆی هەڵبژاردن و را پرسی

ئەم دەستەیە بەپێی یاسای ژمارە (٤) ی ساڵی ٢٠١٤ کار دەکات، هەروەك لە مادەکانی دووەم و سێیەمی یاساکەدا هاتووە: بەگوێرەی ئەم یاسایە دەستەك دادەمەزرێ لەژێر ناوی کۆمسیۆنی باڵای سەربەخۆی هەڵبژاردن و راپرسی بۆ ئەوەی ببێتە تاکە دەسەڵات (السلطة الحصرية) کە رێکاری هەموو هەڵبژاردن و راپرسییە گشتییەکان ئەنجام دەدا لەسەر ئاستی سەرتاسەری کوردستان – عێراق. و بارەگای سەرەکی کۆمسیۆن لەپاریزگای هەولێری پایتەخت دەبێ و، بەگوێرەی پێویست نووسینگەکانی خۆی لەناوەندی پارێزگاکان و یەکە ئیدارییەکاندا دەکاتەوە. و کۆمسیۆن دەستەیەکی پیشەیی سەربەخۆ و بێلایەنە و خاوەن کەسایەتی مەعنەویی خۆیەتی و ملکەچە بۆ چاودێری پەرلەمان و بەرپرسیاریشە لە بەرامبەریدا .

یەکەم: هەرچەندە ئەم کۆمسیۆنە وەك لە ناوی یاساکەیدا هاتووە (سەربەخۆ)یە، هەروەك لە برگەی (یەکەم)ی مادەی (پانزەهەم)دا هاتووە: " کۆمسیۆن بودجەیەکی ساڵانەی سەربەخۆی دەبێ بەگوێرەی رێنمایی و رێسا پەیرەوکراوەکان دەبێ و لەلایەن ئەنجومەنەوە پێشنیاز دەکرێ بە راویژ لەگەڵ وەزارەتی دارایی و ئابووری و، پەرلەمان پەسەندی دەکات و دەخرێتە ناو بودجەی گشتی هەرێم".

بەڵام بودجەی کۆمسیۆن لەژێر دەستی حکومەتەو دەبێت بۆ دابین کردنی چاوی لە کەرەمی وەزارەتی دارایی بێت، ئەمەش کاریگەریی لەسەر سەربەخۆییەکەی دەبێت. هەروەها لە مادەی یەکەمی یاساکەدا هاتووە کە ئەم دەستەیە (بێلایەن)ە، لەمەشیاندا لەگەڵ یاساکەدا وێك نایەتەوە چونکە کۆمسیۆن بەسەر پێنج حزبە سەرەکیەکەدا دابەشکراوە، (٩) ئەندامی ئەنجومەنی هەیە کە لە (٣) پارتی، (٢) یەکێتی، (٢) گۆڕان، (١) یەکگرتوو و (١) کۆمەڵ پێکهاتوون. نەك هەر لە ئەنجومەندا بەڵکو لە بواری کارگێڕیشدا رەنگی داوەتەوە، بۆ نمونە لە (١٢) بەڕێوەبەری گشتیی کۆمسیۆندا (٤) پارتی، (٣)یەکێتی (٣) گۆڕان، (١)یەکگرتوو و (١) کۆمەڵ دابەشکراون. دیارە ئەمە سەبارەت بە جێگری بەڕێوەبەرە گشتیەکان و بەڕێوەبەر و جێگرەکانیان و تا دوافەرمانبەر رەنگی داوەتەوە، ئەمەش لەگەڵ یاساکە و پێوەری بێلایەنیدا ناگونجێت.

ئەم رەوشەی لە کۆمسیۆندا دەگوزەرێت لەگەڵ ئە برگەیەشدا ناگونجێت کە بە زنجیرەی (ز) لە مادەی پێنجەمی یاساکەدا هاتووە سەبارەت بەو کەسانەی لە کۆمسیۆندا کار دەکەن: " ئینتیمای بۆ هیچ پارتێکی سیاسی نەبێ لەکاتی ئەندامیەتیدا لە ئەنجومەن". بەڵام هەموو ئەو کەسانەی لە کۆمسیۆن دانراون حزبەکان بۆ کاری خۆیان دایانناون.

دووەم: لە برگەی (پێنجەم)ی مادەی (چوارەم)دا هاتووە: " بەرێوەبردنی پرۆسەی تۆمارکردنی دەنگدەران و رێکخستن و نوێ کردنەوەی تۆمارەکانیان بۆ مسۆگەر کردنی مافی هەڵبژاردنیان".

هەروەها لە بڕگەی (یەکەم)ی مادەی (شەشەم)یشدا هاتووە: " دامەزراندن و نوێکردنەوە و بژارد کردنی تۆماری دەنگدەران لەڕێی هەموو جۆرە شێوازێکی تازەی بەردەست، لەسەر لایەنە پەیوەندیدارەکانیش پێویستە هاوکاری و هەماهەنگی لەگەڵ ئەنجومەندا بکەن بۆ گەیشتن بەو مەبەستە".

بەڵام تاکو ئێستاشی لەگەڵدابێت کۆمسیۆن هیچ هەنگاوێکی نەناوە بۆ دروستکردنی تۆمارێکی دەنگدەرانی پاك و بێ خەوش، ئەگەر هەڵبژاردن لە هەرێمی کوردستان بکرێت دەبێت بەهەمان تۆماری دەنگدەرانی عێراقی بکرێت کە پێشتر پێی کراوە، لەکاتێکدا ئەم تۆمارە پڕە لە خەوش و بە سەدان هەزار دەنگی مردوو و دووبارەو چەند بارە و ساختەی تیایە.

سێیەم: لە بڕگەی (دەیەم)ی مادەی (چوارەم)دا هاتووە " کارکردن بۆ درووستکردنی متمانە لە پرۆسەی هەڵبژاردندا لای گشت توێژەکانی کوردستان و چەسپاندنی رۆشنبیریی هەڵبژاردن لەڕێی درێژەدان بە پەیوەندی لەگەڵ گشت هاوبەشەکانی پرۆسەی هەڵبژاردنەوە".

تا ئێستا هیچ هەنگاوێك نەنراوە و هیچ کارێك نەکراوە بۆ ئەوەی متمانە لای خەلکی کوردستان دروست بکرێتەوە بە پرۆسەی هەڵبژاردنەکان.

چوارەم: چوار حزبەکە (یەکێتی و گۆڕان، یەکگرتوو و کۆمەڵ) کە پێیان وایە (مەسعود بارزانی) لە رووی یاساییەوە سەرۆکی هەرێم نیەو شەرعیەتی لەدەستداوە، بەڵام پێیان ئاسایی بوو بۆ دامەزراندنی بەڕێوەبەرە گشتیەکانیان مەرسومی سەرۆکایەتی بە ئیمزای مەسعود بارزانی دەربچێت! ئەمە لە کاتێکدا بوو کە لە رێگەی پەرلەمانەوە نوسراویان بۆ سەرۆکی هەرێم کردووە، بەمەش لێرەدا کۆمسیۆن دان بە پێگەی مەسعود بارزانیدا دەنێت وەك سەرۆکی هەرێم.

پێنجەم: کۆمسیۆنەکە بە ناو (کۆمسیۆنی سەربەخۆ)یە، بەڵام لە دامەزراندنی سەرجەم فەرمانبەرەکانی کۆمسیۆندا (پێنج حزبەکە) کەسانی (سەربەخۆیان) داناوە نەك (سەربەخۆ).

شەشەم: یاسای مافی دەسکەوتنی زانیاری لە هەرێمی کوردستان - عێراق

ئەم یاسایە کە بە ژمارە (١١) لە ساڵی (٢٠١٣)دا دەرچووە، بەجۆرێك پەیوەستە بە پەرلەمانەوە، چونکە لە مادەی سێیەمی ئەم یاسایە دەستەی سەربەخۆی مافی مرۆڤ کە پەیوەستە بە پەرلەمانەوە ئەرکی چاودێریکردن و جێبەجێکردنی ئەم یاسایەی دەکەوێتە ئەستۆ.

یەکەم: ئەوەی جێگەی تێڕامانە لە مادەی (ماددەی بیست و دووەم) دا هاتووە کە: "ئەم یاسایە لەدوای (٩٠) نەوەد ڕۆژ لەڕێکەوتی بڵاوکردنەوەی لەڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) دا جێبەجێ دەکرێت". بەڵام تا ئێستاشی لەگەڵدابێت جێبەجێ نەکراوە، کە هۆکارەکانی بۆ ئەم خاڵانە دەگەڕێتەوە:

دووەم: بەپێی بڕگەی (٦) لە مادەی (یەکەم)دا "پێویستە لەلایەن هەر یەك لە دامودەزگاکانەوە فەرمانبەرێکی تایبەت دیاری بکرێت بۆ سەیرکردنی داواکاری وەدەستهێنانی زانیاری". هەروەها لە (ماددەی دوازدەم) دا سەبارەت بە ڕاهێنانی فەرمانبەران هاتووە: "پێویستە لەسەر هەر دامودەزگایەکی گشتی یان تایبەتی ڕاهێنانی گونجاو بۆ فەرمانبەرە تایبەتمەندەکانی لەوەی پەیوەستە بەجێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە، مسۆگەر بکات". بەڵام هیچ فەرمانبەرێك نە ڕاهێنراوەو نە دەستنیشان کراوە.

سێیەم: لە مادەی (سێیەم)دا هاتووە:

دەستە سەربارەی ئەم ئەرکانەی لە یاسای ژمارە (٤) ی ساڵی ٢٠١٠ داهاتووە بۆ چاودێری جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە ئەم ئەرك و دەسەڵاتانەشی هەیە:

یەکەم: بەدواداچوونی جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە و چاودێری کردنی سەرپێچیەکان و ئەو کۆسپانەی دێنە ڕێگای جێبەجێ کردنی یاساکە و دەرکردنی ڕاسپاردەی پێویست .

دووەم: دانانی بەرنامە و کار بۆ ڕاهێنانی ئەو فەرمانبەرانەی تایبەت مەندن بە جێبەجێکردنی ئەحکامەکانی ئەم یاسایە .

سێیەم: وەرگرتنی سکاڵا و ساغ کردنەوەیان (التحقیق منها) بەزووترین کات وە گرتنە بەری ڕێو شوێنی پێویست .

چوارەم: ئاگادارکردنەوەی دام و دەزگاکان بۆ ڕاسکردنەوەی ئەو حاڵەتانەی کە بەڵگەی تۆمەتبارکردنی سەرپێچی کارانەی ئەم یاسایەیان تێدا دەرئەکەوێ .

پێنجەم: ئاراستە کردنی هاوڵاتیان بەرێگای ئەوتۆی شیاو بۆ گەیشتن بەو مافانەی لەم یاسایەدا هاتوون دەرکردنی بڵاوکراوەی پەیوەندیدار بەم بابەتەوە .

شەشەم: دەخالەت کردن بۆ بەدەست هێنانی زانیاری لەحاڵەتێکدا داواکار نەشیا بەگوێرەی ئەم یاسایە زانیاری دەست بکەێ پاش پەناهێنانی بۆ دەستە هەروەها دەستە بۆشی هەیە داوا لەسەر ئەو لایەن و تاکانەی کە ئەم یاسایە پێشیل دەکەن لەبەردەم دادگاکاندا بەرز بکاتەوە .

حەوتەم: دەبێت دەستە هەر ٦ مانگ جارێك لەبارەی کاروچالاکیەکانی خۆیەوە راپۆرتێك بەپەرلەمان بدات و بۆ رای گشتی بڵاوی بکاتەوە". ئەوەی جێگەی سەرنجە هیچ کام لەو ئەرکانە جێبەجێ نەکراون.

چوارەم: لە (ماددەی سێزدەیەم) دا سەبارەت بە پێشکەشکردنی راپۆرت بەدەستە هاتووە:

"پێویستە لەسەر هەر دامودەزگایەکی گشتی، هەر چوار مانگ جارێك، راپۆرتێك بۆ دەستە بەرز بکاتەوە بەمەرجێك ئەمانەی خوارەوە لە خۆ بگرێت:

داواکارییە وەرگیراوەکان، ئەو داواکارییانەی چ بەتەواوەتی یان بەشێکیان پەسەندکراون یان بەتەواوەتی رەتکراونەتەوە، نارەزایی و داوا بەرزکراوەکان، ئەو راپۆرتانەی کە بەپێی ماددەی شەشەمی ئەم یاسایە بڵاوکراونەتەوە و ئەو خولانەی بۆ راهێنانی فەرمانبەرەکانی ئەنجامی داون".

ئەوەی تێبینی دەکرێت لەلایەن دامودەزگاکانەوە هیچ راپۆرتێك پێشکەش بە دەستە نەکراوە.

پێنجەم: لە مادەی (حەڤدەم)دا سەبارەت بە نارەزایی دەربرین هاتووە:

یەکەم: هەرکەسێك، داواکاری دەسکەوتنی زانیاریی رەتکراوەتەوە، ماف هەیە نارەزایی دەرببرێت لەسەر بریار و رێکارەکانی دامودەزگای گشتی یان تایبەتی لەبەردەم سەرچاوە کارگێرییە باڵاکان، دەستەو، دادگاکانی بەرایی تایبەتمەند لەماوەیەك لە (٧) حەوت رۆژ لە رێکەوتی دەرچوونی ئەو بریارەی لەسەری نارازییە یان بریاری ئەو لایەنەی لەلای نارەزایی دەبریوە، تێپەر نەکات، و لەم حاڵەتانەی خوارەوە:

١- رەتکردنەوەی داواکارییەکە، چ بەتەواوەتی یان بەشێکی .

٢- تێپەرینی ئەو ماوەیەی دیاریکراوە بۆ وەڵامدانەوەی بەپێی ماددەی هەشتەم/ برگەی (پێنجەم) .

٣- سەپاندنی تێچوونی ناپێویست بەسەر پێشکەشکاری داواکارییەکە .

٤- رەوانەکردن یان رێنوێنیکردنی بۆ زیاتر لە دامودەزگایەکی تر، بەئامانجی سەرلێشواندنی پێشکەشکاری داواکارییەکە و شاردنەوەی زانیارییەکان لێی .

دووەم: بریاری دەرکراو لەلایەن دادگای بەرایی تایبەتمەند شیاوی تانەلێدانی تەمییزی دەبێت لە لای دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەکە بەسیفەتێکی تەمییزی، لەماوەی (١٥) پازدە رۆژ لەرێکەوتی پێراگەیاندن یان هەژمار کردنی بەوەی پێی راگەیێنراوە و ئەو بریارەی لە ئەنجامی تانەلێدانەکە دەردەکرێت بنبڕ دەبێت". ئەم مادەیەش جێبەجێ نەکراوە.

شەشەم: لە مادەی (هەژدەهەمدا) ئەو سزایانە دەستنیشانکراون بۆ هەرکەسێك ئەگەر زانیاری بشارێتەوەو نەیدات. بەڵام ئەم مادەیەش جێبەجێ نەکراوە.

حەوتەم: لە ماددەی (نۆزدەم) دا هاتووە: "پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن".

بەڵام ئەنجومەنی وەزیران هیچ مادەیەکی ئەم یاسایەی جێبەجێ نەکردووە. چونکە لە مادەی (ماددەی بیست و یەکەم)دا هاتووە : "پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و بەهەماهەنگی لەگەڵ دەستەی سەربەخۆی مافەکانی مرۆڤ رێنمایی پێویست بۆ ئاسان جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربکات". بەڵام تا ئێستاشی لەگەڵدابێت ئەنجومەنی وەزیران هیچ رێنماییەکی بۆ ئەم یاسایە دەرنەکردووە.

واتە ئەم یاسایە ماوەی چوار ساڵە دەرچووە بەبێ ئەوەی بچێتە بواری جێبەجێکردنەوە، پەرلەمان دوو جار لێی بەرپرسیارە، جارێك وەك ئەوەی یاسایەکە وەك هەریەك لە یاساکانی تر پەرلەمان دەری کردووەو جێبەجێ ناکرێت، دووەمیش چونکە ئەم یاسایە جێبەجێکردن و سەرپەرشتی کردنی بە دەستەیەك سپێردراوە کە پەیوەستە بە پەرلەمانەوە.

هەرێمی کوردستان:
دورگەیەکی دیموکراسی... ساڵ و نیوێك بێ پەرلەمان!

تەمەنی پەرلەمانی کوردستان بیست و پێنج ساڵە، بەهۆی ناجێگیری ڕەوشی سیاسی هەرێمی کوردستان و جۆرەها هۆکاری تر، بەپێی یاسا دەبوایە تا ئێستا حەوت جار هەڵبژاردن بکرایە، بەڵام ئەوەتا ئێستا پەرلەمان لە خولی چوارەمیەتی و ئەویش پەکخراوە.

سەرەتای گرژییەکانی نیوان گۆڕان و پارتی لەدوای پێکهێنانی کابینەی هەشتەم، کە بەتەوافوق لەنێوان پێنج لایەنە سەرەکییەکە پێکهات، لە ٢٣ی حوزەیرانی ٢٠١٥ دەستیپێکرد، کە گۆڕان، یەکێتی، کۆمەڵ و یەکگرتوو بەپشتبەستن بە زۆرینە، کۆبوونەوەی پەرلەمانیان بۆ هەموارکردنەوەی یاسای سەرۆکایەتیی هەرێمی کوردستان ئەنجامدا و پارتی بە "کۆتاییهاتنی تەوافوق" وەسفیکرد.

سەرەڕای داواکاری ئەمریکا و ڕێککەوتنی لایەنەکان لە شەوی ١٨ لەسەر ١٩ی ئابی ٢٠١٥ بۆ ئەنجامنەدانی کۆبوونەوە، سەرباری ئەوەی سەرکردایەتی حزبەکانیشیان ئیمزای ئەوەیان کردبوو کە کۆبوونەوەکە دوابخرێت، بەڵام لە ١٩ی ئاب فراکسیۆنەکانی (گۆڕان و یەکێتی و کۆمەڵ و بەشێك لە یەکگرتوو) لە پەرلەمان سووربوون لەسەر ئەنجامدانی کۆبوونەوە، هەرچەندە بەهۆی تەواونەبوونی ڕێژەی یاسایی، کۆبوونەوەکە شکستیهێنا.

دواتر بەهۆی خۆپیشاندانەکان و سووتاندنی بارەگاکانی پارتی لە سلێمانی و گەرمیان و تۆمەتبارکردنی گۆڕان لەلایەن پارتییەوە بە هێرشکردنە سەر بارەگاکانیان، لە١٢/١٠/٢٠١٥ پارتی دیموکراتی کوردستان، لە بازگەی پردێی نزیك هەولێر ڕێگری لە سەرۆکی پەرلەمان کرد بگەڕێتەوە سەر کارەکەی لە هەولێر، لەو کاتەشەوە تاوەکو ئێستا پەرلەمان لەکارخراوە. هەرچەندە تا ئێستاش ئەو کەیسە لە دادگاکاندا یەکالا نەکراوەتەوە کە کێ بوون ئەوانەی هەڵیانکوتایە سەر بارەگاکان و کێیان لە پشتەوە بووە.

ئێستا کە ساڵ و نیوێکە پەرلەمان بە بڕیاری سیاسی پەکخراوە، ئەم خولە کەمتر لەهەشت مانگ تەمەنی ماوە، بەردەوام هەموو لایەنەکان داوای کاراکردنەوەی دەکەن، بەڵام هیچ کامیشیان هەنگاوی کرداریی بۆ نانێن و ئامادە نین لەپێناو بەگەڕخستنەوەی ئەم دەزگا گرنگە لە میچی داواکارییە تایبەتیەکانیان بێنە خوارەوە. تاوەکو ئێستاش لایەنە ناکۆکەکانی کوردستان توندتر لەو کاتە لێدوان و بەیاننامە بەرامبەر یەکتری دەردەکەن. کۆبوونەوە پێنجقۆڵییەکانیش، کە ئەو کات وەستان، هێشتا دەستیان پێنەکردووەتەوە.

لە ١٩ حوزەیرانی ٢٠١٥ ەوە، ماوەی یاسایی سەرۆکی هەرێم کۆتایی پێهاتووە. لە ١٢ ئۆکتۆبەری هەمان ساڵیشەوە، پەرلەمان پەکخراوەو لە کارکەوتووە، حکومەتیش دوور لە چاودێری پەرلەمان و بە دوور خستنەوەی چوار وەزیر و دەستلەکارکێشانەوەی دوو وەزیری تری زۆر بە سستی کارەکانی ڕایی دەکات. گرفتەکانی قەیرانی دارایی و شەڕی داعش و نەبوونی موچە و نا شەفافی لە سەرچاوەکانی داهات و بێ

کارەبایی و نەبوونی سوتەمەنی و زیادکردنی باجەکان لەلایەن حکومەتەوە برستی لە خەڵك بڕیوە. پێشێل کردنی یاسا و گاڵتەکردن بە ئەنجامەکانی هەڵبژاردن و بێ نرخ کردنی پرۆسەی دەنگدان، باڵادەستی حزبەکان و بوونی هێزی چەکداری هەر یەکەیان لە ناوچەیەکی جوگرافیدا، ئەم هەلومەرجەی کە هەرێمی کوردستانی پیا تێپەردەبێت، قۆناغێکی سەخت و دژوارەو دڵە راوکێی لەنێو کۆمەڵانی خەڵکدا بڵاو کردۆتەوە.

تا ئێستاشی لەگەڵدابێت پارتی دیموکراتی کوردستان و بزووتنەوەی گۆڕان، کە دوو لایەنی سەرەکی ناکۆکییەکان بوون، لێدوانی توند دژی یەکدی دەدەن و پەشیمان نین لە هەنگاوەکانی رابردوویان.

پارتی دیموکراتی کوردستان کە هۆکار و ئەنجامدەری پەکخستنی پەرلەمانە، ئێستاش پێی وایە رێگریکردن لە سەرۆکی پەرلەمان کارێکی هاکەزایی نەبووەو، جەختیش لەوە دەکەنەوە نەك لێی پەشیمان نین، بەڵکو زۆریش ئاسوودەن.

لەوانە (ئومێد خۆشناو)، **سەرۆکی فراکسیۆنی پارتی دیموکراتی کوردستان** بە پێی وایە: "رێگریکردن لە بەڕێز یوسف محەممەد کردارێکی عەفەوی نەبوو، بەڵکو بەرئەنجام و پەرچەکرداری چەند کارێك و رێگری لە پلان و پیلانی بزوتنەوەی گۆڕان بوو، کە پێشتر بە چەند قۆناخێك هەنگاویان بۆ نا، لەوانە: لەباربردنی یەکریزی نیشتمانی، تێکدانی تەوافوقی لایەنەکان، جێهێشتنی مەبدەئی سازان و چوون بەرەو زۆرینە و کەمینە. هەروەها گۆڕان ویستی هەنگاو بنێ بۆ ئەوەی دامەزراوە شەرعییەکانی وڵات پڕ بکەن لە فەوزا و ئاشووب و پاشاگەردانی و کردنی بە بەردەرکی سەرای سلێمانی، ئەنجام بوو بەهۆی پەکخستنی".

سەرۆکی فراکسیۆنی پارتی دەڵێت "راستە لە ناچاری ئەو کارەمان کرد و رێگەمان لە د.یوسفی سەرۆکی پەرلەمان گرت نەیەتە هەولێر، بەڵام نەك لێی پەشیمان نین، بەڵکو زۆریش ئاسوودەین و رۆژان و ساڵانی لەپێشمانن، راستییەکان باشتر دەردەخەن و مێژووی ئایندەی وڵات دەریدەخات چ کارێکی بەرپرسانە و گەورەی نیشتمانی بووە".

هاوکات **فراکسیۆنی بزووتنەوەی گۆڕان** لە پەرلەمانی کوردستان لە راگەیەنراوێکدا رووداوەکەی ١٢ی ئۆکتۆبەر جگە لە کودەتا هیچ پێناسەیەکی دیکە هەڵناگرێت، داواش لە هەموو لایەنە سیاسییەکان دەدات هەوڵی رۆشنتر و جدیتر بدەن بۆ کاراکردنەوەی پەرلەمان.

فراکسیۆنی گۆڕان دەڵێت "مێژووی رزگاریخوازی گەلی کوردستان هەروەك چۆن خاڵی پڕشنگدار و سەرکەوتنی تێدایە، ئاوهاش خاڵی نییە لە نوشوست و پەڵەی ناوخۆیی لەبیرنەکراو، بەڵام دوای راپەڕین جگە لە پرۆسەی هەڵبژاردنی پەرلەمان و دامەزراندنی حکومەتی هەرێم کە خاڵی پڕشنگدارن، لەو کاتەوە تاوەکو ئێستا، گەندەڵی، کەموکورتی، پێشێلکردنی یاسا، نەپاراستنی مافی مرۆڤ، سەرکوتکردنی ئازادییەکان و ساختەکردن لە هەڵبژاردنەکان، تەواوی جومگەکانی ئەم هەرێمەیان داگیرکردووە".

فراكسیۆنی گۆڕان لە ڕاگەیێندراوەكەدا سێ هۆكاری بۆ ڕێگریكردن لە سەرۆكی پەرلەمان و دوورخستنەوەی وەزیرەكانیان لە حكومەت خستوونەتەڕوو، ئاماژەشی بە شەش هۆكار و دەرهاویشتەی خراپی ئەو كارە كردووە، وێڕای ئەوەش جەختیكردووەتەوە "ئەگەر پارتی باوەڕی بە پەرلەمان و كاری دامەزراوەكان نییە، مانای ئەوە نییە بتوانێ ئەم باوەڕەی خۆی بەسەر حیزبە سیاسییەكان و خەڵكانی دیكەدا بسەپێنێت".

بە ئاماژەدان بە قەیرانەكان بزووتنەوەی گۆڕان بارودۆخی باشووری كوردستانی ڕوونكردووەتەوە و دەڵێت "ئێستا كە بژێوی خەڵك و مووچەكەی لە خراپترین دۆخدایە، قەیرانی سیاسی و دارایی دروستكراو بەردەوامە، كێشە و بۆشایی یاسایی سەرۆكایەتی هەرێمی كوردستان بێ چارەسەر ماوەتەوەو، لەهەمان كاتدا شەڕی داعش بەرۆكی گرتووین و پێشمەرگە قارەمانەكان لە سەنگەری بەرگری و قوربانیدان، بۆیە لەپێناوی بەرز ڕاگرتنی خوێنی شەهیدان، قوربانیدانی پێشمەرگە، سەروەربوونی یاساوچاككردنی بژێوی خەڵك، ئەركی هەموو هێز و لایەنە سیاسییەكان و فراكسیۆنەكانیانە هەوڵی ڕۆشنتر و جدیتر بۆ ئەنجامدانی كۆبونەوەی پەرلەمان و بەگەڕخستنەوەی بدەن".

لە كاتێكدا بزوتنەوەی گۆڕان ئەم بیروڕایانە دەردەبڕێت، بەڵام هیچ میكانیزمێكی نیە بۆ كاراكردنەوەی پەرلەمان و تا ئێستا بۆ دەرباز بوون لەم قەیرانە هیچ بەرنامەو دەستپێشخەرییەكی كرداریی نەخستۆتە ڕوو و داواكارییەكانی لەچوارچێوەی دروشم تێپەڕی نەكردووە.

لە بەیاننامەیەكدا لەسەر هەمان پرس، **فراكسیۆنی یەكێتی نیشتمانی كوردستان** لە پەرلەمانی كوردستان ڕایگەیاندووە "ساڵێك بەسەر گرێنەدانی دانیشتنەكانی پەرلەماندا تێپەڕ دەبێت كە بەداخەوە دوای ململانێیەكی زۆر لە سەرووبەندی هەمواری یاسای سەرۆكایەتی هەرێمدا كێشەكانی نێوان هێز و لایەنە سیاسییەكان بە ئاستێك گەیشت، دەرئەنجام پەككستنی دانیشتنەكانی پەرلەمانی كوردستانی لێكەوتەوە".

فراكسیۆنی یەكێتی ڕایگەیاندووە "گەیشتن بەم قۆناغە لە ململانێكان بەلای ئێمەوە گێڕانەوەمانە بۆ چوارگۆشەكانی سەرەتای كاری حوكمڕانیمان و وەبیرهێنانەوەی هەموو قۆناغە ناخۆشەكانی ململانێی نێوان لایەنەكان و تەڵخكردن و تاریككردنی ئەو ئەزموونەی حوكمی دیموكراتیمانە كە مایەی شانازی هەموو لایەكمان بووە".

لە بەیاننامەكەی فراكسیۆنی یەكێتی هاتووە" هەنگاوەكانمان بەرەو پتەوكردنی بنەماكانی كاری مەدەنیانە و چەسپاندنی دیموكراسییەت شكستدەهێنیت و لە ناوخۆی هەرێم ئایندەی دیموكراسی و دەستاودەستی ئاشتییانەی دەسەڵات و چاودێریەكانی پەرلەمان بۆ حكومەت تەواو نادیار بووە". سەبارەت بە كاریگەری نێودەوڵەتی، فراكسیۆنی یەكێتی دەڵێت "لە ئاستی دەرەوەش شۆكی گەورە و پاشەكشەی خێرای بە مێژووی جوان و حوكمرانی دروستی ئەزموونە كەم تەمەنەكەمان كردووە".

فراکسیۆنی یەکێتی ئاماژە بەوەش دەکات "دوای ساڵێك لەم رۆژە نەگریس و تاڵە ئاسۆیەکی روون و هەوڵی جدی و خێرا بۆ چارەسەرو بنەبڕ کردنی کێشەکان نابینین، ئەگەرچی (ی.ن.ك) لەسەرەتای کێشەکانەوە تاوەکو ئێستا لە هەوڵی هێورکردنەوەی دۆخەکە و کۆتاییهێنان بە کێشەکان بووە بەڵام، ئەم بابەتە درێژەی کێشا و چارە نەکرا، خەڵك ماندوو بووە و کۆتایی بە نەهامەتیەکان نەهات، مەترسییەکان زۆر بوون و هەستکردنی لایەنە سیاسیەکان بە بەرپرسیارێتی نیشتمانی تەواو لاواز بووە".

فراکسیۆنی یەکێتی راشیگەیاندووە "داوا لە هەموو لایەنەکان دەکەین دانوستانی راستەقینە بە شەن و کەوکردنی گرفتەکان و دۆزینەوەی چارەسەری بنەڕەتی بۆ دۆخی نالەباری خەڵك و فەرمانبەران و مووچەخۆرانی هەرێم دەستپێبکەن و بەرژەوەندی گشتی نەتەوەکەمان و ئەزموون و دۆخی هەستیاری هەرێمەکەمان لە سەروی تایبەتمەندییە حزبییەکانەوە سەیر بکەین و پرۆسەی سیاسی و حوکمڕانی لەم چەقبەستووییە رزگاربکەن".

ئەم دەربڕینانەی فراکسیۆنی یەکێتی دروشمی واقیعی و جوان و لەجێن، بەڵام پرسیارێك دێتە کایەوە، ئاخۆ ئەم دروشم و راگەیاندنانەی فراکسیۆنەکە لەگەڵ هەڵوێست و هەنگاوەکانی سەرکردایەتی و مەکتەبی سیاسی خودی حزبەکە وێك دێتەوە؟ کامانەن هەنگاوە کردارییەکانی یەکێتی نیشتمانیی کوردستان بۆ کاراکردنەوەی پەرلەمان؟ ئایا هەنگاوی بە کرداریان ناوە یان ئەوانیش ملکەچی ئەو واقیعەن کە سەپێنراوەو هاوتەریب بە بێدەنگی لەگەڵیا رێدەکەن؟

ئەبوبەکر هەڵەدنی، **سەرۆکی فراکسیۆنی یەکگرتووی ئیسلامی** لە پەرلەمانی کوردستان رایگەیاند "هیچ پاساوێك نییە بۆ دواخستنی ئەو دۆخە و غیابی پەرلەمان کاریگەری زۆری لەسەر دۆخەکە هەیە".

سەرۆکی فراکسیۆنی یەکگرتووی ئیسلامی ئاماژەی بەوەشکرد، وەك فراکسیۆنی یەکگرتوو داوا لە هەموو فراکسیۆنەکانی نێو پەرلەمانی کوردستان دەکەن، بەشدار و هاوکاربن بۆ ئەوەی پەرلەمانی کوردستان کارابکەنەوە و کۆبوونەوەی تێدا بکەن لە هەولێر.

ئەبوبەکر هەڵەدنی گوتیشی "غیابی پەرلەمانی کوردستان و پەکخستنی کاریگەری زۆر خراپی هەیە لەسەر دۆخی ئێستای کوردستان. دەبوو ئێستا پەرلەمانی کوردستان لە وەرزی نوێی یاسادانان بووایە و لەگەڵ حکومەت کاریان بکردایە بۆ دۆزینەوە چارەسەرێك بۆ قەیرانەکانی ئێستای هەرێمی کوردستان".

هەروەها سەرۆکی فراکسیۆنی یەکگرتوو گوتی "ئێمە لەگە بەشێك لە پەرلەمانتاران و فراکسیۆنەکان و سەرۆکی پەرلەمانیش ئەو بابەتەمان باسکردووە، کە رێپێوان بکەین بەرەو هەولێر بۆ ئەوەی کاراکردن و دانیشتنەکانی پەرلەمان بکەینە ئەمری واقیع و نابێت دەزگایەکی شەرعی وەکو پەرلەمانی کوردستان بە پەکخراوەیی بمێنیتەوە، چونکە کاریگەری دەبێت لەسەر سومعەی هەرێمی کوردستان".

ئەگەر لە وتەكانی سەرۆكی فراكسیۆنی یەكگرتوو ورد بینەوە پەرۆشی و جدییەتی پێوە دیارە، بەڵام هەمان پرسیار بۆ ناوبراویش رەوایە كە ئایا ئەم وتانەی تا چەند رەنگدانەوەی سیاسەتی یەكگرتووە لە مەیدانی پراكتیكدا؟ ئایا بەڕاستی یەكگرتوو وەك حزب گوێ لەو لێدوان و داواكاریانەی فراكسیۆن و سەرۆكەكەی دەگرێت لەپێناو كاراكردنەوەی پەرلەمان؟ بێگومان بەكردار ئەمە نەبینراوەو یەكگرتووش جگە لە رێكردنێكی هیمنانە لەگەڵ ئەو رەوتەی بەڕێوە دەچێت هەنگاوێكی تری نەناوە.

لە هەمان ساڵیادا **فراكسیۆنی كۆمەڵی ئیسلامی كوردستان** لە پەرلەمانی كوردستان بەیاننامەیەكی بڵاوكردەوە و رایگەیاند "ئەوەی ئەنجامدرا لەسەر پەرلەمان كودەتا بوو بەسەر شەرعیەتی دەنگی گەلدا".

فراكسیۆتی كۆمەڵ راشیگەیاندووە "پاش تێپەڕبوونی ساڵێك بەسەر پەكخستنی پەرلەمانی كوردستان لەلایە پارتی دیموكراتی كوردستانەوە بەهێزی چەكداری حزبی، لەسەر پرسی یاسایی كۆتاییهاتنی ویلایەتی درێژكراوەی سەرۆكی هەرێم مەرگەساتی حوكمڕانی بەدواداهات، ئەوەی ئەنجامدرا لەسەر پەرلەمان كودەتا بوو بەسەر شەرعیەتی دەنگی گەلدا. بەڵام بەداخەوە دۆخی خەڵك و موچەخۆران بەرەو خراپتر دەڕوات لەسایەی حكومەتێكی ناشەفاف و گەندەڵدا".

ئەم دروشم و بەیاننامەی كۆمەڵی ئیسلامی راستیی تیادایە، بەڵام هەڵوێستی كۆمەڵی ئیسلامی چی جیاوازییەكی هەیە لەگەڵ حزبەكانی تردا؟ كامەیە دەستپێشخەریەكانی كۆمەڵی ئیسلامی بۆ كاراكردنەوەی پەرلەمان؟ جگە لە دروشمی سۆزداری بۆ جولاندنی هەستی خەڵك!؟

فراكسیۆنەكانی پەرلەمان لەبەیاننامەو دروشم و لێدوانەكانیاندا جەخت لەسەر كاراكردنەوەی پەرلەمان دەكەن و بێگومان سەرجەم ئەندامانی پەرلەمانیش ئەم خواستەیان هەیە، بەڵام ئەوەی تێبینی دەكرێت هەڵوێستی ئەندامان و فراكسیۆنەكان لەگەڵ هەڵوێستی كرداریی حزبەكانیاندا یەك ناگرێتەوەو جدییەتێك بۆ هەمان مەبەست لەلایەن بڕیاربەدەستی حزبەكانیانەوە نابینرێت، ئەمەو سەرباری ناڕوونی و ناشەفافی رێكەوتنی هێز و لایەنە سیاسیەكان، لەكاتێكدا هەموو ئەو رێكەوتنانە تەنها پەیوەندیان بە ژیانی حزبیی خۆیانەوە نیە، بەلكو پەیوەندیان بەجۆری بەڕێوەبردنی حوكمڕانی و ژیانی هاولاتیانەوەیە كە ئەم رێكەوتنانە بوونەتە مایەی گومان و نەبوونی متمانە لەنێوان ئەم هێزانەو هاولاتیان. چونكە ئەگەر حزبە سیاسیەكان راستگۆ بوونایە لەگەڵ دروشم و بەڵێنەكانیان و هەنگاویان بۆ بنانایەو هەر یەكەیان لەخەمی بەرژەوەندیی باڵای نیشتمان و خەمی گوزەرانی خەڵك و داهاتووی ئەزمونەكە بوونایە، لە بەشێك لە داواكارییەكانیان دەهاتنە خوارەوەو چارەی ئەو قەیران و كێشانەیان دەكرد و ئێستا پەرلەمانیش كارا كرابوویەوە.

لە بۆشایی نەبوونی پەرلەماندا، حكومەت كۆمەڵێك هەنگاوی نایاسایی ناوە، دەسكاری موچەو دەرماڵەی فەرمانبەرانی كردوە كە بەیاسا رێكخراوەو بە یاساش دەبێت لە پەرلەماندا دەسكاری بكرێت، بەڵام حكومەت لای خۆیەوە بەنایاسایی كەمی كردۆتەوە، باجێكی زۆری لەسەر هاولاتیان زیاد كردووە، قەرزێكی بێ شوماری

دەرەکی و ناوەکی کردووەو لەسەری کەڵەکە بووە و ئیمزای چەند گرێبەستێکی گوماناوی نەوت و گازی کردووە، و هەندێك مادەو برگەی چەند یاسایەکی راگرتووەو کاری پێ ناکات، هەروەها چوار وەزیری بەزۆر دوور خستۆتەوەو دوو وەزیریشی دەستیان لەکار کێشاوەتەوە بێ ئەوەی لە پەرلەمان قسەو هەڵوێستێکی لەسەر دەربڕدرێت کە بەهۆی پەکخستنیەوە دەرگای هۆڵی کۆبوونەوەکانی داخراوە، ئەمانە هەموویان کاری نایاسایین کە لە غیابی پەرلەماندا حکومەت کردوونی.

زەرەرمەندی یەکەم لە بەڕێوەچوونی ئەم رەوشەدا کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانە، ئینجا ئەزموونە سیاسیەکەو پرۆسەی دیموکراسی لە هەرێم، کە بەهۆیەوە دام و دەزگا شەرعی و یاساییەکان لەکار کەوتوون و یاسا جێبەجێ ناکرێت و بوون بە بارگرانی بەسەر شانی خەڵکەوە.

هەروەها زەرەر مەندێکی تر خودی ئەندامانی پەرلەمانن، کە بەناو ئەندامی پەرلەمانن بەڵام لەدەرەوەی ئیرادەی ئەواندا پەرلەمان پەکخراوەو رێگەیان پێ نادرێت بەئەرکەکانی سەر شانی خۆیان هەڵسن و لەلایەن خەلکەوە رەخنەی زۆریان ئاراستە دەکرێت بەبێ ئەوەی دەسەڵاتی ئەوانی تیادابێت. بەڵام بۆ دەرباز بوون لەم رەوشەو لابردنی ئۆباڵی ئەو لێپرسراویەتیە لەسەر شانیان و دۆزینەوەی رێگە چارەیەکیش، ئەندامانی پەرلەمان وا باشترە بۆخۆیان و بۆ بەرژەوەندی خەڵکیش، کە (٥٦) ئەندامی پەرلەمان دەست لەکار بکێشنەوەو ئەو کاتە ئۆتۆماتیکی بەبێ ئەوەی پێویستی بە کۆبوونەوە هەبێت (کە رێگە لە کۆبوونەوەی گیراوە) پەرلەمان (سقوط) دەکات و هەڵدەوەشێتەوە. ئەو کاتە بە ناچاری دەبێت هەڵبژاردنی پەرلەمان بکرێتەوە بەبێ ئەوەی پێویستی بە مەرسومی سەرۆکی هەرێم هەبێت (کە لە رووی یاساییەوە ماوەکەی بەسەر چووە)، چونکە ئەوکاتە حزبەکان بەهۆی دەستلەکارکێشانەوەی ئەندامەکانیان و سقوتی پەرلەمانەوە بەرەو هەڵبژاردن دەچن نەك دەرچوونی مەرسوم لەلایەن سەرۆکەوە، ئەمەش ئەو گرێیە دەکاتەوە کە حزبە سیاسیەکان بەهۆی بەسەرچوونی ماوەی سەرۆکایەتی لایان دروستبووە.

بەمەش ئەندامانی پەرلەمان هەم بۆ دۆزینەوەی دەرچەیەك لەم بارودۆخە دژوارە شانازیەك بۆخۆیان تۆمار دەکەن و هەم گلەیی خەڵکیش لەسەر خۆیان لادەدەن کە بەهۆی هەڵوێستی ناجۆری حزبەکانیانەوە رووبەروویان بۆتەوە.

ئه نجام

١–پرسی سەرۆکایەتی هەرێم کە هۆکاری سەرەکیی قەیرانەکانی هەرێمەو تا ئێستا بە هەلپەسێردراوی ماوەتەوە.

٢–پەرلەمان لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستانەوە پەکی خراوە، چوار حزبەکەی تریش خەمساردن لە کاراکردنەوەی و هەنگاوی عەمەلیان نەناوە.

٣–هەڵوێستی زۆرینەی ئەندامانی پەرلەمان و فراکسیۆنەکان لە رووی کردارییەوە جیاوازە لە هەڵوێستی حزبەکانیان، ئەندامانی پەرلەمان خوازیاری کاراکردنەوەی پەرلەمانن، بەڵام ئەم جدییەتە لە هەڵوێستی حزبەکانیاندا نابینرێت.

٤– پەرلەمانی کوردستان بەهۆی پرسی سەرۆکایەتی هەرێمەوە لە رووی یاساییەوە پەکی کەوتووە، هەر بۆیە ئەگەر کۆش ببێتەوە ناتوانێت هیچ یاسایەك دەربکات. وە ناتوانێت لێپێچینەوە لە دەسەلاتی جێبەجێکردن بکات، و وێرای قەیرانی دارایی چوار ساڵە نەیتوانیوە بودجەی هەرێم پەسەند بکات.

٥– پەککستنی پەرلەمان بۆتە هۆی پاشەکشەی دیموکراسیەت و شەرعیەتی یاسایی هەرێمی کوردستان لە ئاستی ناوخۆیی و نێودەوڵەتی دەکەوێتە ژێر پرسیارەوە.

٦– پەککستنی پەرلەمان بۆتە هۆی بێ متمانەیی خەلك بە پەرلەمان وەك بالآترین دەزگای هەرێم و باوەڕی نەمان بە دەنگدان و هەڵبژاردن.

٧–پەککستنی پەرلەمان کاریگەریی نەرێنی و خراپی لەسەر دامودەزگاو دامەزراوە فەرمیەکانی تریش کردووە، بۆ نمونە وەك دەستەکانی (مافی مرۆڤ) و (دیوانی چاودێری) و (دەستەی نەزاهە) و (کۆمسیۆنی هەڵبژاردن) و ئیش و کارەکانی ئەوانیش زۆربەی وەستاوەو وەك پێویست بەڕێوە ناچێت.

٨–نە پەرلەمان و نە ئەو دەستانەی بەحیساب سەربەخۆن، هیچ کامیان سەربەخۆیی داراییان نیە، هەرچەندە بەپێی یاساکان سەربەخۆن لەم رووەوە، بەڵام لەرووی پراکتیکیەوە هەموو ئەو دەستانە بە پەرلەمانیشەوە چاو لە دەستی وەزارەتی داراین ئەگەر موچەیان پێبدات یاخود بڕێکی کەم بودجەیان بۆ دیاری بکات.

٩–پەککستنی پەرلەمان بۆتە هۆی ئەوەی کە کاری نایاسایی بکرێت لەلایەن دەسەڵاتی جێبەجێکردنەوەو کەلێن و بۆشایی یاسایی لە هەندێ بواردا دروست بێت.

١٠– لیژنەکانی پەرلەمان لەماوەی ئەم خولی گرێدانەدا هیچ بەدواداچوون و کۆبوونەوەیەکی ئەوتۆیان نەکردووەو راپۆرتیان لەسەر پرۆژەیاساکانیش نەنوسیوەو بە ئەرکی خۆیان هەلنەساون. ئەمەش دەرەنجامی پەککەوتنی پەرلەمانە، چونکە کە پەرلەمان وەك دامەزراوە بوونی نەبێت لیژنەکانیش ئۆتۆماتیکی بونیان نابێت.

١١- پرۆسەی هەناردەکردنی نەوت یەکێك لە هۆکاری قەیرانەکانە، لەکاتێکدا سندوقی داهاتە نەوتیەکان کە یاساکەی لە پەرلەمان پەسەندکراوە، بەڵام پێکهێنانی ئەنجومەنەکەی و متمانەدان بە ئەندامەکانی لە پەرلەمان پەکخراوەو هۆکاری دەستنیشان نەکردنی ئەندامەکانیش لەوکاتەدا ململانێی حزبە سیاسیەکان بوو لەسەر پشکیان لەو ئەنجومەنەدا.

١٢- نادیدەگرتن و پشتگوێ خستنی رۆڵی پەرلەمان لەلایەن حزبەسیاسیەکانەوە، کە حیساب بۆ بڕیار و را و راسپاردەکانی نەکراوە. بەهۆی ئەمەوە ئەندامانی پەرلەمانیش هیچ ئیرادەیەکی کارکردنیان نامێنێت و دەسەڵاتێکیان نابێت.

١٣- جێبەجێ نەکردنی یاساو بڕیار و راسپاردەکانی پەرلەمان لەلایەن دەسەڵاتی جێبەجێ کردنەوە.

١٤- بونی قەیران گەلێك لە هەرێم، وەستانی پرۆسەی سیاسی، پەککەوتنی دامودەزگا شەرعیەکان، پەکخستنی پەرلەمان، بۆشایی یاسایی سەرۆکایەتی هەرێم، هەنگاونانی نایاسایی حکومەت و لەیاسا دەرچوون، قەیرانی دارایی و خراپی گوزەرانی هاووڵاتیان و بێ موچەیی، و ناشەفافی داهات بەتایبەت نەوت و گاز و بون و کەڵەکە بوونی قەرزێکی زۆر بەسەر شانی هەرێمەوە، نیشانەی بێباکی هێزە سیاسیە سەرەکیەکان و بێبەرنامەییان و دەستەوەستانیانە لەئاست ئەم هەموو گرفت و قەیرانەدا.

راسپاردەكان

١–پێویستە پارتی دیموكراتی كوردستان ئەو هەڵەی ساڵێك لەمەوبەر بە بڕیارێك كردیان، راستی بكەنـەوە. چونكە لە دوای ساڵێك و نیوێك هیچ پاساوێك نەماوە بۆ هێشتنەوەی پەرلەمان بەم دۆخەی ئێستای.

٢–بزوتنــەوەی گـۆڕان لــەپێناو بەرژەوەنــدی بــاڵای نیشــتمان و لابــردن و رەوینــەوەی ئــەم قەیرانــە دروستكراوەدا، بڕێك لە میچی داواكارییەكانی دابەزێت و هەنگاو بۆ ڕێكەوتن بنێت، چونكە لە دواجاردا ئـەویش بەرپرسیاریەتی ئەو بارە قورسەی دەكەوێتە سەر شان كە لەسەر خەلك دروستبووە.

٣–یەكێتی نیشتمانی كوردستان هەڵوێستی جدی و دیاری خـۆی راگەیـەنێت و بـە قورسـایی خـۆی بچـێتە مەیدانەوە، نەك هەر رۆژەو هەڵوێستێك دەربڕێت، چونكە ئەگەر یەكێتی بەڕاستی بیەوێت و بەڵێنەكانی خـۆی جێبەجێ بكات كاریگەریی دەبێت.

٤–یەكگرتووی ئیسلامی و كۆمەڵی ئیسلامی هەڵوێستی روونی خۆیان دربـبڕن، گـوێ لـە فراكسـیۆنەكانیان بگرن، نەك هەر یەكە هەر رۆژێك خۆیان بەلایەكدا بدەن و واز لە بەرژەوەندی بچوكی حزبی بێنن.

٥– ئەگەر هیچ هەولێك ئەنجامی نەبوو پێش كۆتایی هاتنی وادەی پەرلەمان، ئەنـدامانی پەرلـەمان دەسـت لەكار بكێشنەوەو لە رووەی یاساییەوە (سقوط) بە پەرلەمان بكەن و بەناچاری هەڵبژاردنی پەرلـەمان ئـەنجام بدرێتەوە.

٦–هێزە سیاسیەكان ئاشتبوونەوەیەكی گشتی رابگەیەنن و چارەسەری ناكۆكیە سیاسیەكانیان بكەن.

٧–حكومـەتێكی هاوبەشـی ڕزگـاری نیشـتیمانی پێك بێـت باشـترە لـەوەی بـەم جـۆرە كـارا بێتـەوە یـان شەرعیەت لە دەست بدات.

٨–ئەم حكومەتەی پێكدێت بۆ دەربـازبوون لـەم قەیرانـە سـەختە، پەیوەندییـەكانی رێكبخاتـەوە، هـەوڵی چارەسەری قەیرانی دارایی بدات و موچە و بژێوی خەلك تا ئاستێك چاك بكات. شەفاف بێت لە پرۆسەی نەوت و داهاتەكاندا.

٩–هێزە سیاسیەكان بسازێن لەسەر رەشنوسی دەستور و پرۆژەیەكی دەستور ئامادە بكەن و بە زووتـرین كات هەرێمی كوردستان لە گێژاوی بێ دەستورییە دەرباز بكەن و دادگایەكی دەستوریش پێك بهێنن.

١٠–دووای نانی ئەم هەنگاوانە، دوای ئاشتبوونەوەی هێزە سیاسیەكان، ئاشتبوونەوەی خەڵك و دەسەڵات، یەكخستنەوەی ناو ماڵی كوردستان، هەموو لایەنەكان بەیەكەوە، حزبـەكان و خـەڵك بەیەكـەوەو یـەك دەسـت، پرۆسەی ریفراندۆم لەپێناو چارەنوسی خەڵكی كوردستان ئەنجام بدرێت و ناوچـە كوردسـتانیەكانی دەرەوەی هەرێمیش بگرێتەوە و خەڵكی كوردستان چ بڕیارێكی دا بچێتە بواری جێبەجێكردنەوە.

پاشکۆ (١)

پوختەی کاری پەرلەمان لە لە سەرەتای دەست بەکار بوونیەوە تا ئێستا

(٢٠١٣/١١/٦-٢٠١٧/٢/٢٨)

ژ	ناونیشان	ژمارە
١	ژمارەی دانیشتنەکانی پەرلەمان	٧١
٢	ژمارەی بڕگەی کار	٢٠٠
٣	ژمارەی بڕگەی کار/ جێبەجێکراو	١١٧
٤	ژمارەی بڕگەی کار/ جێبەجێ نەکراو	٨٣
٥	ژمارەی پرۆژە یاسا کە خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کراوە لەسەرەتای دەستبەکار بوونی پەرلەمانەوە	١٥٥
٦	ژمارەی یاسای پەسەند کراو	١٨
٧	ژمارەی بڕیاری پەسەند کراو	٧
٨	ژمارەی ئەندامانی ئەنجومەنی وەزیران کە لەلایەن ئەندامانەوە داواکراون لە هۆڵی پەرلەمان ئامادەبن	٣٢
٩	ژمارەی ئەندامانی ئەنجومەنی وەزیران لەسەر داوای ئەندامان لە هۆڵی پەرلەمان ئامادەبوون	١٣
١٠	ژمارەی ئەندامانی ئەنجومەنی وەزیران کە لەلایەن ئەندامانەوە داواکرابوون بۆ هۆڵی پەرلەمان، بەڵام ئامادە نەبوون	١٩
١١	ژمارەی ئەندامانی ئەنجومەنی وەزیران لەسەر داوای خۆیان لە هۆڵی پەرلەمان ئامادەبوون	٢
١٢	ژمارەی لێپرسینەوە (استجواب) ئەندامانی ئەنجومەنی وەزیران	٠
١٣	ژمارەی کۆبوونەوەی لیژنەکان	٤٠٢
١٤	ژمارەی راپۆرتی لیژنەکان لەسەر پرۆژە یاسا نوسراوە لەسەرەتای دەست بەکار بوونی پەرلەمانەوە تا ئێستا	١٢١
١٥	ژمارەی راپۆرتی لیژنەکان لەسەر پرۆژە یاسا کە نەنوسراوە	٢٤٤
١٦	ژمارەی پرسیاری ئەندامان کە ئاراستەی حکومەت کراوە	٤٤٣
١٧	ژمارەی پرسیاری ئەندامان کە وەڵامدراوەتەوە	٣١١
١٨	ژمارەی پرسیاری ئەندامان کە وەڵام نەدراوەتەوە	١٣٢
١٩	ژمارەی ئامادە نەبوونی ئەندامان لە کۆبوونەوەکان	٩٧٠

پاشکۆ (٢)

نوسراوی ئینستتیوتی پەی کە ئاراستەی بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان کراوە بەمەبەستی داواکردنی زانیاری

PAY INSTITUTE
For Education & Development

ئینستتیوتی پەی
بۆ پەروەردە و گەشەپێدان

PAY INSTITUTE
For Education & Development

ژمارە: ١٥٥

مێژوو: ٢٠١٦/١٢/٨

بۆ بەڕێز/ جێگری سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان

بابەت/ داواکردنی زانیاری

پاش سڵاو و رێز...

بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان لەبەر رۆشنای کۆبوونەوەی (٢٠١٦/١٢/٤) لەگەڵ بەرێزان، داواکارین رەزامەندی بفەرموون بۆ پێدانی ئەم زانیارییەنی لەم نوسراوەدا هاوپێچ کراوە، بەمەبەستی زیاتر گەشەپێدان بەراپۆرتەکانی پرۆژەی چاودێری پەرلەمانی کوردستان، هاوکاریتان جێگەی سوپاس و پەرۆشیە بۆ پرۆسەی شەفافیەت و چاودێری دام و دەزگاشتیەکان.

هاوپێچ :

١. فۆرمێکی لەسەر زانیارییەکانی لیژنەکان لەسەرەتای خولی چوارەوە
٢. پێدانی کۆپییەک لە راپۆرت و بەدواداچوونی ئەندامان و لیژنەکان لە (٢٠١٦/٩/١) بە دواوە .
٣. کۆپییەک لە سەرجەم ئەو پرۆژە یاسایانەی لەخولی چواردا ئاراستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان کراون.
٤. کۆپییەک لە پرسیاری ئەندامان کە لەخولی چواردا ئاراستەی حکومەت کراوە .

لەگەڵ ریزدا....

PAY INSTITUTE
For Education & Development

د.سەروەر عبدالرحمن عمر
سەرۆکی ئینستتیوتی پەی بۆ پەروەردە و گەشەپێدان

ناونیشان/ سلێمانی – شەقامی سالم / تەلاری لوارا- بەرامبەر پردی خسرەو خاڵ- تەلەفون ٠٧٧٠١٥١٤٥٧١ -٠٧٧٠١٤١٥٧٢٢ ئیمەیل: payinstitute@gmail.com

پاشكۆ (٣)

نوسراوی بەڕێوەبەرێتی گشتی دیوانی پەرلەمان كە ئاراستەی ئینستتیوتی پەی كراوە و ئامادەنین ئەو زانیاریانەی بەڕێز جێگری سەرۆكی پەرلەمان بەڵێنی دابوو پێمان بدات

Kurdistan Parliament-Iraq
General Directorate of Divan
Directorate of Administration and Personnel Affairs
NO:
Date:

پەرلەمانی كوردستان - عێراق
بەڕێوەبەرایەتی گشتی دیوان
ژمارە: ١٤٣ / ٥ / ٢
بەروار: ٢٠١٧ / ١ / ٢٩

بۆ/ ئینستتیوتی پەی
بابەت/ وەڵام

پەرلەمانی كوردستان - عێراق
نارده
ژمارە: ....
رۆژ: / / ٢٠١

نووسراوتان ژمارە (١٥٥) لە ٢٠١٦/١٢/٨

پاش كۆبوونەوە لەگەڵ بەڕێز جێگری سەرۆكی پەرلەمان و بەڕێوەبەرایەتی كاروباری پەرلەمان و لیژنەكان، بۆ گفتوگۆكردن سەبارەت بەو داواكاریانەی كە لە نووسراوی سەرەوە ئاماژەی پێكراوە، بە بەڕێزتان ڕادەگەیەنین كە ڕەزامەندی لەسەر داواكاری خاڵی یەكەم لە نووسراوتان دراوە و سەبارەت بە خاڵی (٤،٣،٢) ڕەزامەندی نەدراوە، بۆ ئاگاداریتان .

لەگەڵ ڕێزدا

هیوا نصرالدین مصطفى
یاریدەدەری بەڕێوەبەری گشتی دیوان

وێنەیەك بۆ/
- نووسینگەی بەڕێز جێگری سەرۆكی پەرلەمان.
- نووسینگەی بەڕێز بەڕێوەبەری گشتی دیوان.
- بەڕێوەبەرایەتی كاروباری كارگێری و خۆیەتی.
- بەڕێوەبەرایەتی كاروباری پەرلەمان.

ن/شەم
چ/محمد صلاح

پەرلەمانی كوردستان/ كوردستان- هەولێر /شەقامی شەست مەتری ت/ ٠٦٦٢٢٣٠٨٠٠ - ٠٦٦٢٢٣٠٢٤٢ - www.perleman.org

پاشکۆ (٤)

نوسراوی بەڕێوەبەرێتی گشتی دیوانی پەرلەمان کە ئاراستەی ئینستتیوتی پەی کراوە و ئامادەنین هیچ کام لەو زانیاریانەی جێگری سەرۆکی پەرلەمان بەڵێنی دابوو پێمان بدات

Kurdistan Parliament - Iraq
General Directorate of Divan

پەرلەمانی کوردستان – عێراق
بەڕێوەبەرایەتی گشتی دیوان

NO: ژمارە: ٤ / ٤ / ٤٥٢

Date: بەروار: ٢٧ / ٢ / ٢٠١٧

بۆ/ ئینستتیوتی پەی

ب/وەرگرتنی زانیاری

پەرلەمانی کوردستان - عێراق
نارده
ژمارە: ....
ڕۆژ: / / ٢٠١

دوا بە دوای نووسراوتان ژمارە /١٥٥ لە ٢٠١٦/١٢/٨ وە نووسراومان ژمارە /١٤٣ لە ٢٠١٧/١/٢٤ وە دوای کۆبوونەوەمان لەگەڵ بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان بە ئامادە بوونی بەڕێوەبەری بەڕێوەبەرایەتی کاروباری پەرلەمان و لێژنەکان وە بەڕێوەبەری بەشی کاروباری لیژنەکان بە ڕێکخراوە بەڕێزەکەتان رادەگەیەنین کە وەرگرتنی هەر زانیاریەك لە ڕێگای سایتی پەرلەمانەوە دەبێت پالپشت بە پەیرەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان کە ماف هیچ لایەنێکی دەرەکی نادات کە وەك چاودێر کار بکات لە سەر کاروچالاکی و کۆبوونەوەکانی پەرلەمانی کوردستان، بفەرموون بۆ ئاگاداریتان.

لەگەڵ ڕێزدا.

هیوا نصرالدین مصطفی
یاریدەدەری بەڕێوەبەری گشتی دیوان

وێنەیەك بۆ/
- نووسینگەی بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان.
- نووسینگەی بەڕێز بەڕێوەبەری گشتی دیوان.
- بەڕێوەبەرایەتی کاروباری پەرلەمان و لیژنەکان.
- گشت ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان/ بۆ ئاگاداریتان.
- گشت لیژنە هەمیشیەکانی پەرلەمانی کوردستان/ بۆ ئاگاداریتان.

چ/ سروە

پەرلەمانی کوردستان/ کوردستان- هەولێر /شەقامی شەست مەتری ت/ ٠٦٦٢٢٢٠٨٠٠- ٠٦٦٢٢٣٠٢٤٢- www.perleman.org

پێشێلکاریی یاسایی و
پەکخستنی پەرلەمانی کوردستان
راپۆرتی چوارەم

چاودێریی و هەڵسەنگاندنی
کارەکانی پەرلەمانی کوردستان

چاودێریی و هەڵسەنگاندنی
کارەکانی پەرلەمانی کوردستان

PAY INSTITUTE
پرۆژەی چاودێریی پەرلەمانی کوردستان

الخروقات القانونية
حيال برلمان كوردستان و تعطيله

مراقبة وتقييم
اعمال البرلمان الكوردستاني

مراقبة وتقييم
اعمال البرلمان الكوردستاني

چاودێریی و هەڵسەنگاندنی کارەکانی
پەرلەمانی کوردستان

Legal Breaches
of the Kurdistan Parliament
and its Paralysis
The Fourth Report

Monitoring and Evaluation
For The Kurdistan Parliament

مراقبة وتقييم أعمال
البرلمان الكوردستاني

Monitoring and Evaluation
For The Kurdistan Parliament

مراقبة وتقييم أعمال
البرلمان الكوردستاني

چاودێریی و هەڵسەنگاندنی کارەکانی
پەرلەمانی کوردستان